

Kandidatafhandling (jura)

Maj 2020

Straffrihed for sindssyge lovovertrædere

Impunity for mental disorder crime offenders

Aalborg Universitet

Forfatter:

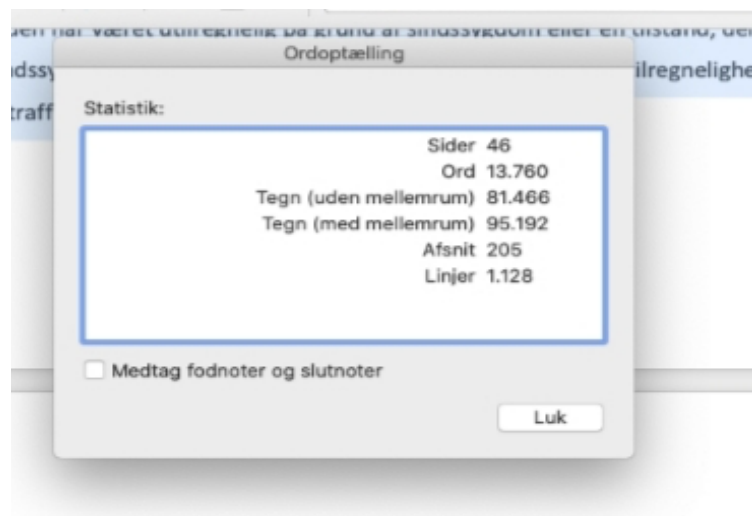
Benar Taishi , stud.jur.

Studienr:20104765

Vejleder:

Marianne Holdgaard, Cand.jur., ph.d.
Professor på Aalborg Universitet

Antal anslag inkl. mellemrum

Abstract

The purpose of this dissertation is to illustrate the impunity of insane offenders under section 16 of the Penal Code.

In order for the psychologically deviant offender to be acquitted, two criteria must be met, cf. section 16 of the Criminal Code. One of the requirements is that the perpetrator at the moment of the offense suffers from a mental illness or condition that can be equated with mental illness. The second requirement is that the perpetrator is incalculable due to insanity, or a condition that must be equated with insanity at the moment of the offense.

Actions or conditions of an accused individual indicates that there may have been a mental illness at the time of the offense, a mental statement is made to assess whether the accused is covered by section 16 of the Criminal Code.

Psychiatrists assess whether insanity is present at the time of the act. In addition, section 16 of the Penal Code provides access to statute of impunity if the perpetrator at the moment of the offense has found him or herself in a state that must be equated with mental illness. It is the court that determines whether the perpetrator has been in a state that must be just as insane.

It is stated in the mental statement that the perpetrator was insane at the time of the offenses, or in a state equivalent to insanity. Next, the court must assess whether the perpetrator has been unjustified by reason of mental illness, or conditions that must be equated with mental illness. If the court finds that there was an injustice, the prosecution is punishable without cf. section 16 of the Penal Code.

It follows from the legislation and processors that the decision on impunity lies with the courts. This is ensured by the inclusion of the criterion of unfairness in section 16 (2) of the STRFL. 1, 1st paragraph.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	1
1.2 Afgrænsning.....	2
1.3 Problemformulering.....	4
1.4 Systematik, den juridisk metode og kilder	5
2. Redegørende afsnit.....	6
2.1.Indledning	6
2.2. Betingelse for straf.....	6
2.3. Den historisk baggrund for straffelovens § 16.....	7
2.3.1. Straffelovens § 16	9
2.3.2. Sindssygdom.....	11
2.3.5. Sindssygdomskriteriet.....	12
2.3.3. Tilstande, ligestillede med sindssygdom	13
2.3.5.Retslægerådet	15
2.3.6. Mentalundersøgelser	16
2.3.7. Utilregnelse	18
2.4.Reaktionsmulighed	22
3. Analyse.....	23
3.1. Indledning	23
3.2. Sindssyg og utilregnelig	23
3.2.1. Tfk2005.32/1	23
3.2.2. Tfk2007.458/3	25
3.2.4.Tfk2011.308	29
3.2.5. Tfk2015.1032/2	30
3.2.6. Tfk2018.1259.....	31
3.2.7. Tfk2019.1352.....	33
3.2.8. Delkonklusion.....	34
3.4.Sindssyg og tilregnelig	35
3.4.1. U.1966.460VV	35
3.4.3. Tfk2010.194/2	39
3.4.4.Tfk2015.1267/1	41
4. Konklusion.....	45
Litteraturliste	47

1. Indledning

Det grundlæggende princip i strafferetten for at pålægge gerningsmanden strafansvar er, at gerningsmanden objektiv set har begået en strafbar handling og har begået dette forsætligt eller uagtsomt, herunder at vedkommende har foretaget og opfyldt gerningsindholdet i en given straffebestemmelse¹. Et eksempel på dette er, hvis der foreligger en overtrædelse af en lov, der medfører en strafsanktion, og denne overtrædelse er begået med den fornødne subjektive skyld, tilegnelse. I strafferetten stilles der endvidere krav til gerningsmandens tilregnelighed.²

Strafansvar pålægges personer, der har begået en handling, der anses som kriminel i medfør af straffeloven eller anden særlovning. Den kriminelle handling kan tilregnes den pågældende, såfremt der ikke er handlet i nødværge, der ikke er tale om et barn under 15 år, eller der ikke foreligger utilregnelighed på grund af sindssygdom etc.³ Dette vil blive eksemplificeret med følgende case:

En sen fredag aften beslutter Peter sig for at snuppe naboens nye Ferrari for at køre igennem byen. Under turen kører Peter ca. 120 km/t på en bakketop og ca. 100 km/t ned af bakken, hvor han når et sving, hvorefter han mister herredømmet over bilen og påkører en cyklist. I den nærværende sag vil Peter højst sandsynligt få frataget sit kørekort samt blive dømt for brugstyveri eller tyveri i medfør af bestemmelserne i straffelovens §§ 270 (tyveri) eller 293 a (brugstyveri) og uagtsomt manddrab.

Hvis samme eksempel finder sted, men hvor gerningspersonen Peter antages at være bipolar⁴, vil straffen være den samme som i eksemplet ovenfor, men omstændighederne vil være anderledes, da Peter lider af en psykisk sygdom. Spørgsmålet er, om Peter skal have den samme straf, eller om

---

¹ Kramp. Lunn og Waaben, side 65.

² Kramp. Lunn og Waaben, side 65.

³ Institut for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder. (2006). *Brug af særforanstaltninger over for psykisk syge kriminelle i et menneskeretligt perspektiv* (4. udg.). Klaus Slavensky, side 18.

⁴ "Bipolar lidelse er en psykisk lidelse, der er kendetegnet ved episoder med mani, hypomani (let form for mani), depression og/eller blandingstilstand (tilstand hvor maniske og depressive symptomer optræder samtidig eller med hurtige skift)". Region Midtjylland, Region Midtjylland. (2017, 1. februar). Information om BIPOLAR LIDELSE HOS VOKSNE: Sygdommen, behandling og forebyggelse. *Psykiatri og Social psykinformidat.dk*. https://www.psykiatrien.rm.dk/siteassets/patient/information-om-psykiske-sygdomme/nar-du-er-voksen/bipolar-lidelse-18/77096-pjece-om-bipolar-lidelse_1_02_web.pdf

retten vurderer, at Peter på gerningspunktet har været utilregnelig på grund af sindssygdommen, hvorefter Peter ikke vil straffes efter straffelovens § 16, stk. 1.

Det følger af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., at to kriterier skal være opfyldt, før en lovovertræder, som følge af en sindssyg, frifindes.

Det første kriterium er, at gerningsmanden er sindssyg på gerningstidspunktet, og det andet kriterium er, at gerningsmanden er utilregnelig på grund af tilstanden.

Formålet med udarbejdelse af denne afhandling er at belyse, hvad der ligger i dette utilregnelighedskriterium. Dette inkluderer redegørelse for og vurdering af, hvilke momenter domstolene tillægger vægt på ved vurdering af, om en psykisk syg lovovertræder er utilregnelig på gerningstidspunktet.

1.2 Afgrænsning

Det grundlæggende princip i straffeloven er, at en person, der er psykisk syg, ikke står til ansvar for dennes handling, hvis personen på gerningstidspunktet kan karakteriseres som utilregnelig.⁵ I den strafferetlige forstand anses den psykisk afvigende lovovertræders handling ikke som værende tilregnelig.⁶

Straffelovens § 16, stk.1, har følgende ordlyd:

*"Personer, der på gerningstiden var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, straffes ikke. Tilsvarende gælder personer, der var mentalt retarderede i højere grad. Befandt gerningsmanden sig som følge af indtagelse af alkohol eller andre rusmidler forbigående i en tilstand af sindssygdom eller i en tilstand, der må ligestilles hermed, kan straf dog pålægges, når særlige omstændigheder taler derfor"*⁷

---

⁵ Sundheds- og Ældreministeriet, Sundheds- og Ældreministeriet. (2010, 14. januar). Psykisk syge kriminelle, aktører og regelgrundlaget. *Sundheds- og Ældreministeriet*. Lokaliseret den 19.marts 2020 på

⁶ Sundheds- og Ældreministeriet, Sundheds- og Ældreministeriet. (2010, 14. januar). Psykisk syge kriminelle, aktører og regelgrundlaget. *Sundheds- og Ældreministeriet*. Lokaliseret den 19.marts 2020 på https://www.sum.dk/Aktuelt/Publikationer/psykisk_sygdom/Kapitel%203.aspx.

⁷ Justitsministeriet., Justitsministeriet. (2020, 10. januar). Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffeloven. Karnov Group. Lokaliseret den 19.marts 2020 på <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000847358/1>.

Det fremgår af straffelovens § 16, at en person opnår straffrihed, hvis bestemmelsens krav opfyldes. Der stilles krav om, at den pågældende er sindssyg eller i en tilstand, der må sidestilles hermed, eller er i en særlig rustilstand på gerningstidspunktet. Endvidere er der et krav om, at personen skal have været utilregnelig på grund af sindssygdommen eller i en tilstand, der må sidestilles hermed.⁸ Afhandlingen er afgrænset til alene at beskæftige sig med personer, der er på gerningstidspunktet, var sindssyge modsat mentalt retarderede.

Straffeloven opstiller adskillige grunde til, at en person, der begår en strafbar handling, er straffri. I medfør af straffeloven kan alder, utilregnelighed på grund af sindssygdom, mental retardering, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner etc. medføre straffrihed for begået kriminalitet⁹. Det er retten, der afgør, om en straf skal idømmes eller bortfalde.¹⁰ Afhandlingen afgrænses fra at behandle gerningsmanden, som på gerningstiden er psykisk syg set i medfør til straffelovens § 16, stk.1, 2. pkt. og stk. 2.¹¹

I medfør af straffelovens § 16, stk. 1, kan personer, som på gerningstidspunktet var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, ikke straffes. Men der kan være særlige omstændigheder, der medfører, at en person, som er sindssyg eller i en tilstand, der må ligestilles hermed, kan straffes, såfremt tilstanden følger af rusmidler. Hvis den tiltalte frifindes for straf, kan retten træffe afgørelse om anvendelse af andre foranstaltninger, der kan forebygge yderligere kriminalitet. Retten kan anvende andre foranstaltninger end straf i de tilfælde, hvor en retspsykiater vurderer, at pågældende person er så psykisk syg, at et fængselsophold vil forøge risiko for forværring af tilstanden. I stedet kan der anvendes foranstaltninger efter straffelovens § 68, for eksempel anbringelse på et psykiatrisk hospital.¹² Afhandlingen afgrænses til alene at beskæftige sig med den sindssyge lovovertræders retsstilling frem til domsfældelse. Dermed

---

⁸ Institut for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder. (2006). *Brug af særforanstaltninger over for psykisk syge kriminelle i et menneskeretligt perspektiv* (4. udg.). Klaus Slavensky, side 22.

⁹ Basse, Ellen Margrethe. & Kristensen, Knud. (2019). *Håndbog for psykiatribrugere og pårørende: Kend dine rettigheder* (5. udg.). SIND – Landsforeningen for psykisk sundhed, s

¹⁰ Basse, Ellen Margrethe. & Kristensen, Knud. (2019). *Håndbog for psykiatribrugere og pårørende: Kend dine rettigheder* (5. udg.). SIND – Landsforeningen for psykisk sundhed, s

¹¹ Justitsministeriet., Justitsministeriet. (2020, 10. januar). Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffeloven. Karnov Group. Lokaliseret den 19.marts 2020 på <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000847358/1>.

¹² Basse, Ellen Margrethe. & Kristensen, Knud. (2019). *Håndbog for psykiatribrugere og pårørende: Kend dine rettigheder* (5. udg.). SIND – Landsforeningen for psykisk sundhed, side 244-245.

afgrænses afhandlingen til at beskæftige sig med de foranstaltninger, der i medfør af bestemmelsen i straffelovens § 68 kan finde anvendelse overfor en gerningsmand, der ikke straffes i medfør af straffelovens § 16. Dernæst afgrænses afhandlingen fra at belyse retstilstanden for andre særforanstaltningerne.¹³

Ifølge retsplejeloven skal psykiateren foretage en mentalundersøgelse af den sigtede. Sådan en mentalerklæring danner grundlag for rettens vurdering af, om der på gerningstidspunktet foreligger sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed.¹⁴ Hvis en sådan tilstand foreligger, og retten samtidig vurderer, at der foreligger utilregnelighed, er hovedreglen straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Denne hovedregel kan dog fraviges, og retten kan vurdere, at der skal pålægges straf, hvis der foreligger særlige omstændigheder i de tilfælde, hvor tilstanden var en forbigående følge af rusmiddelindtagelse i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt.¹⁵

I denne afhandling belyses ikke de forhold, der hører under straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt.

1.3 Problemformulering

Formålet med denne afhandling er at redegøre for reglerne om straffrihed for en sindssyg lovovertræder i medfør af straffelovens § 16. Ifølge straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., er en sindssyg lovovertræder straffefri, hvis den pågældende er sindssyg og utilregnelig på gerningspunktet. Der vil i denne afhandling være en redegørelse for begrebet sindssygdom og tilstande, der må sidestilles med sindssygdom i en strafferetlig kontekst.

Dernæst belyses, hvad der ligger i utilregnelighedskriteriet, og hvad retten lægger vægt på i vurdering af, om en sindssyg lovovertræder er utilregnelig på gerningstidspunktet, samt en vurdering af spillet mellem utilregnelighedskriteriet og sindssygdomskriteriet.

---

¹³ Madsen, Helle Bødker. & Garde, Jens. (2017). *Psykietriret* (2. udg.). Jurist og Økonomforbundets Forlag, side 242.

¹⁴ Basse, Ellen Margrethe. & Kristensen, Knud. (2019). *Håndbog for psykiatribrugere og pårørende: Kend dine rettigheder* (5. udg.). SIND – Landsforeningen for psykisk sundhed, side 246.

¹⁵ Justitsministeriet., Justitsministeriet. (2020, 10. januar). Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffeloven. Karnov

1.4 Systematik, den juridisk metode og kilder

Afhandlingen er udarbejdet i henhold til den retsdogmatiske metode.¹⁶ Afhandlingen beskriver og analyserer straffrihed for psykisk afvigende lovovertrædere. I opgaven er der en fortolkning af gældende retskilde, navnlig straffelovens § 16, stk. 1, samt retspraksis fra henholdsvis Landsretten og Højesteret.

I afhandlingen vil der blive redegjort for straffelovens § 16, stk. 1, som omhandler straffrihed for psykisk afvigende lovovertrædere. Straffelovens § 16, stk. 1 indeholder dobbeltkrav til straffefrihed. For det første stilles krav til, at gerningsmanden har været sindssyg eller en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom. Dernæst stiller bestemmelsen krav om utilregnelighed på grund af sindssygdom i gerningspunktet. Utilregnelighedskriteriet er afgørende for straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1.¹⁷

I afhandlingen vil der alene fokuseres på straffrihed på baggrund af sindssygdom, hvorfor det er væsentligt at fokusere på begreberne sindssygdom og tilstand, der må ligestilles med sindssygdom og utilregnelighed.

Efterfølgende analyseres en række domme. Analysedelen er delt op i to afsnit, hvoraf afsnit et i analysedelen omhandler de sager, hvoraf retten finder den psykisk afvigende lovovertræder sindssyg og utilregnelig, hvorfor pågældende frifindes for straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Det andet afsnit omhandler de sager, hvor retten finder de psykisk afvigende lovovertrædere sindssyge, men tilregnelige, hvorfor der idømmes straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Udvælgelse af domspraksis er sket med inspiration fra litteraturen, navnlig den kommenterede straffelov¹⁸ og strafferet 1.¹⁹ Afslutningsvis vil resultatet fremkomme i konklusionen.

---

¹⁶ Tvarnø, Christina D. og Ruth Nielsen: *Retskilder & retsteorier*, 4. udg., Jurist- og Økonomiforbundet, 2014, side 55-56.

¹⁷ Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffeloven

¹⁸ Elholm, Thomas., Jakobsen, Morten Niels. & Lasse Lund, Madsen. (2019). *Kommenteret straffelov: Almindelig del* (11. udg.). Djøf, side 207.

¹⁹ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomiforbundet, side 59.

2. Redegørende afsnit

2.1. Indledning

I dette afsnit vil der indledningsvis være en gennemgang af hovedbetingelser for straf. Dernæst vil der være en gennemgang af straffelovens § 16 og dens historiske udvikling. Endvidere vil der være en kort beskrivelse af, hvad Retslægerådet er, og hvad deres opgaver er, da retslægerådets udtalelser spiller en væsentlig rolle i retspraksis i sager om anvendelse af straffelovens § 16. Derefter vil der redegøres for, hvad en mentalundersøgelse indebærer, idet sådan en erklæring er afgørende for, om en gerningsmand er sindssyg. Der vil yderligere være en mere omfattende redegørelse af begreberne sindssygdomskriterie i strafferet og psykiatri samt utilregnelighedskriteriet, idet dette har betydning for straffefrihed for en sindssyg lovovertræder i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt.

2.2. Betingelse for straf

Det væsentligste strafferetlige princip er, at kun den der har overtrådt loven, straffes.²⁰ For at kunne straffe en person, skal der foreligge en forbrydelse. Der skal objektivt foreligge en overtrædelse af en strafsanktioneret lovregel, og overtrædelsen skal være begået med den fornødne subjektive skyld.²¹

For at gerningsmanden straffes, skal de to hovedbetingelser, nemlig objektiv og subjektiv skyld, være opfyldt.²² I enkelte tilfælde har dansk ret regler om strafansvar uden subjektiv skyld, såkaldt et objektivt ansvar. Som beskrevet ovenfor, foreligger der en forbrydelse, hvis gerningsmanden objektivt har begået en strafbar handling og har gjort dette forsætligt og for visse overtrædelser, uagtsomt, dvs. med subjektiv skyld. Den subjektive skyld kaldes også kravet om tilregnelser. Dette er udtryk for, at handlingen skal kunne tilregnes gerningsmanden som forsætlig eller uagtsom.²³ En yderligere betingelse for at en straf kan pålægges, er kravet til gerningsmandens normalitet og

---

²⁰ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 109.

²¹ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 109.

²² Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 59.

²³ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 59.

psykiske udvikling, herunder kravet om gerningsmandens tilregnelighed.²⁴ Dernæst er det væsentlig at sondre mellem tilregnelse og tilregnelighed. Ifølge Gorm Toftegaard Nielsen skal begrebet tilregnelighed kunne forstås som, at den refererer til en tilstand, hvor man ikke kan have tilregnelse, som også kaldes for subjektiv skyld.²⁵ Tilregnelighed skulle være udtryk for personer, der ikke kan handle forsætligt eller uagtsomt. Det er en betingelse for, at det kan være væsentligt at drøfte, om straffelovens § 16 kan finde anvendelse, at der i øvrigt foreligger en strafhandling, altså hovedbetingelsen om objektiv og subjektiv skyld skal være opfyldt. Har en person objektivt begået en lovovertrædelse af straffeloven, men uden det er fornødne forsæt, skal han frifindes af denne grund og ikke blot erklæres straffri i medfør af straffeloven.²⁶

Ifølge Gorm Toftegaard Nielsen refererer utilregnelighed til, at der er tale om en tilstand, hvoraf tilegnelsesproblemerne er specielle. Begrebet utilregnelig anvendes om personer for at understrege, at man kan vente sig lidt af hvert fra deres side. De personer handler ofte på en anden måde, end man ville forvente.²⁷

2.3. Den historisk baggrund for straffelovens § 16

Straffeloven af år 1866 var grundlag for retsafgørelser af psykisk afvigende lovovertræder.²⁸ Straffelovens § 38, stk. 1 af år 1866, der var den centrale bestemmelse for straffrihed for sindssyg lovovertræder, der havde følgende ordlyd:

"Straffrie ere Handlinger, som foretages af Personer, der ere afsindige, eller hvis Forstandsevner ere enten saa mangelfuldt udviklede eller saa svækkede og forstyrrede, at de ikke kunne antages at være sig Handlingens Strafbarhed bevidst, eller som i Gerningens Øjeblik manglede deres Bevidsthed".²⁹

I forbindelse med udarbejdelse af en ny bestemmelse i straffeloven for psykisk afvigende overtrædelser, blev der udarbejdet adskillige betænkninger. Den første betænkning i 1912 blev

---

²⁴ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvaret* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 59.

²⁵ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvaret* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 59.

²⁶ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvaret* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 59.

²⁷ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvaret* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 263.

²⁸ Waaben, Knud. (1997). *Retspsykiatri og strafferet i historiens lys*. Janssen-Cilag A/S, side 128.

²⁹ Afgivet af Straffelovrådet, Afgivet af Straffelovrådet. (1960, 3. oktober). Betænkning; 1972nr. 667 om de strafferetlige særforanstaltninger. *Karnov*, s. 19. [https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000385011/1](https://pro-karnovgroup.dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000385011/1).

udarbejdet af en kommission under Justitsministeriet³⁰. Efter kommissionen havde afgivet betænkning blev opgaven sendt til strafferetsprofessoren Carl Torp. Den anden betænkning blev i 1917 udarbejdet af Carl Torp, og denne blev afleveret til Justitsministeriet.³¹ Den tredje betænkning blev udarbejdet af kommissionen, hvor Carl Torp var medlem. Kommissionen afleverede i 1923 den nye betænkning til Justitsministeriet. Betænkningen af 1923 blev lagt til grund ved vedtagelse af den nye straffelov i 1930.³²

Under udarbejdelsen af straffeloven i 1930 var der enighed om, at den hidtil gældende bestemmelse måtte ændres. Endvidere var der under forarbejderne adskillige synspunkter omkring, hvorvidt straffriheden skulle afgrænses.³³ Uenighederne angik, om straffrihed skulle knyttes til, at den psykisk afvigende lovovertræder på gerningstidspunktet, skulle have været sindssyg eller befandt sig en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom. Med andre ord var kravet om rent psykiatrisk kriterium afgørende for straffefrihed. På den anden side var der ønske om, at der skulle stilles yderligere krav for straffefrihed, således at retten ikke alene på baggrund af en lægeerklæring om sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles med sindssygdom på gerningstidspunktet, skulle statuere straffrihed.³⁴

Forslaget om at straffrihed alene skulle bygge på et rent psykiatrisk kriterium, blev ligesom tidligere, ikke accepteret.³⁵ Utilregnelighedskriteriet forblev i straffelovens § 16, idet det er et rent juridisk begreb, som giver retten adgang til at statuere straf, selvom sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles med sindssygdom, fandt sted på gerningstidspunktet.³⁶

---

³⁰ Waaben, Knud. (1997). *Retspsykiatri og strafferet i historiens lys*. Janssen-Cilag A/S, side 128.

³¹ Waaben, Knud. (1997). *Retspsykiatri og strafferet i historiens lys*. Janssen-Cilag A/S, side 128.

³² Waaben, Knud. (1997). *Retspsykiatri og strafferet i historiens lys*. Janssen-Cilag A/S, side 128.

³³ Afgivet af Straffelovrådet, Afgivet af Straffelovrådet. (1960, 3. oktober). Betænkning; 1972nr. 667 om de strafferetlige særforanstaltninger. *Karnov*, s. 19. <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000385011/1>.

³⁴ Afgivet af Straffelovrådet, Afgivet af Straffelovrådet. (1960, 3. oktober). Betænkning; 1972nr. 667 om de strafferetlige særforanstaltninger. *Karnov*, s. 19. <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000385011/1>.

³⁵ Afgivet af Straffelovrådet, Afgivet af Straffelovrådet. (1960, 3. oktober). Betænkning; 1972nr. 667 om de strafferetlige særforanstaltninger. *Karnov*, s. 19. <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000385011/1>.

³⁶ Afgivet af Straffelovrådet, Afgivet af Straffelovrådet. (1960, 3. oktober). Betænkning; 1972nr. 667 om de strafferetlige særforanstaltninger. *Karnov*, s. 19. <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000385011/1>.

Den gældende straffelovs § 16 bygger på betænkning nr. 667 af 1972 om de strafferetlige særforanstaltninger. Her var det ligesom tidligere foreslået, at utilregnelighedskriteriet skulle udgå af straffelovens § 16, således at konstatering af sindssygdom på gerningspunktet skulle medføre straffefrihed i medfør af straffelovens § 16. Men som tidligere blev det rent psykiatriske kriterie ikke fulgt ved lovændring.³⁷

2.3.1. Straffelovens § 16

Straffelovens § 16 er den centrale bestemmelse om straffefrihed for sindssyge lovovertrædere. Bestemmelsen angiver under hvilke betingelser sindssyge lovovertrædere ikke straffes. I dette afsnit redegøres for straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., idet afhandlingens hovedfokus er samspillet mellem sindssygdom og utilregnelighed, som er beskrevet i bestemmelsens stk. 1, 1. pkt.

Det er et hovedprincip i strafferetten, at psykisk syge lovovertrædere ikke straffes.

Straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. har følgende ordlyd:

"Personer, der på gerningstiden var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, straffes ikke".

Straffelovens § 16 fremhæver, at det efter gældende dansk ret som udgangspunkt gælder, at en psykisk afvigende lovovertræder, der på gerningstidspunktet var sindssyg, frifindes for straf. Men dette udgangspunkt er ikke ubetinget, idet loven ikke har anerkendt et retspsykiatrisk kriterium for straffriheden i medfør af straffelovens § 16. I straffelovens § 16 er der tillagt retten et friere skøn over sindssygdoms betydning for straffrihedsgrund, idet frifindelse for straf i medfør af straffelovens § 16 er betinget af, at gerningsmanden var utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningspunktet.³⁸

---

³⁷ Elholm, Thomas., Jakobsen, Morten Niels. & Lasse Lund, Madsen. (2019). *Kommenteret straffelov: Almindelig del* (11. udg.). Djøf, side 207.

³⁸ Hurwitz, Stephan. & Reviderede udgave, Knud Waaben. (1971). *Den danske kriminalret: Almindelig del* (4. udg.). G.E.C GADS, side 292.

Ifølge straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. straffes personer ikke, hvis de på gerningspunktet var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles med sindssygdom. Sindssyge lovovertrædere kan frifindes for straf i medfør af straffelovens § 16 eller efter § 68 idømmes f.eks. til anbringelse på psykiatrisk hospital. Lovens § 16, stk. 1, 1. pkt. henviser til to kriterier nemlig utilregnelighed og sindssygdom.³⁹

Det centrale led i bestemmelsen er begrebet "sindssygdom". Dette er et konventionelt begreb, som omfatter de tilstande, som efter dansk psykiatrisk terminologi går under betegnelsen psykose. Spørgsmålet om en sindssyg lovovertræder har været sindssyg på gerningspunktet er baseret på en lægelig vurdering. Selve konstateringen sker ved, at der foretages en mentalundersøgelse af gerningsmanden, såfremt retten vurderer, at dette har betydning for sagens domfældelse. Efter retsplejelovens § 809 skal der foretages en mentalundersøgelse af gerningsmanden. Vurdering af gerningsmanden må i vid udstrækning bygge på slutninger fra oplysninger om hans tilstand forud for gerningen og iagttagelser af gerningsmandens adfærd efter gerningen, som belyses i mentalundersøgelsen. En sådan mentalerklæring foreligger forud for afgørelsen om tilegnelsen. Hvis den strafbare handling ligger tilbage i tid, kan det være væsentligt at vurdere, om den sindslidelse, der er konstateret, forelå på gerningstidspunktet. Derfor er det ikke muligt at opstille krav til beviset for, at den tiltalte lovovertræder sindslidende har været sindssyg på gerningspunktet.⁴⁰

Dernæst kan sindssygdom, der må ligestilles hermed, ikke straffes. Den lægelige vurdering om at en sindslidende lovovertræder var sindssyg eller i en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom, på gerningspunktet, er ikke tilstrækkelig til at føre til straffefrihed. Bestemmelsen i straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. stiller en yderligere betingelse, herunder at den sindssyge lovovertræder skal have været utilregnelig på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed. Denne betingelse er et retligt kriterium, der rummer et forbehold, der giver retten mulighed for at idømme

---

³⁹ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvaret* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 23.

⁴⁰ Greve, Vagn., Larsen, Bent Unmack. & Lindegaard, Per. (1989). *Kommenteret straffelov: Almindelig del* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 154-156.

strafansvar, selvom en af de i bestemmelsens nævnte abnormtilstande har foreligget på gerningstidspunktet.⁴¹

2.3.2. Sindssygdом

Begrebet "sindssygdом" er beskrevet i straffelovens § 16 og er hermed et retligt begreb. I straffelovens § 16 henvises til, at begrebet "sindssygdом" skal være i overensstemmelse med det psykiatriske begreb.⁴² I følge Helweg skal "sindssygdом" forstås under hensyn til enhver tid, hvor loven er udarbejdet.⁴³ Hovedproblemet ved afgrænsningen af personkredsen er, om denne skal fastlægges ud fra lægelige kriterier, således at lægen afgør, om pågældende er sindssyg eller ej.⁴⁴ Alternativt skal personkredsen afgrænses ud fra rettens kriterier.⁴⁵

I psykiatrien bruges begrebet psykose om sindssygdом, som dækker over en række tilstande, herunder maniodepressiv psykose, skizofreni, traumatiske lidelser etc. Der findes ikke noget juridisk sindssygdомsbegreb, da der er tale om et lægeligt begreb, som skal forstås i henhold til psykiatrien.⁴⁶ En sindssygdом på gerningstidspunktet medfører ikke automatisk straffrihed. Som tidligere beskrevet stilles der yderligere krav om, at tiltalte på gerningstidspunktet var "utilregnelig" på grund af sindssygdомmen. Heraf bygger bestemmelsen ikke alene sin regel om straffrihed på et rent psykiatrisk kriterium.⁴⁷ Udgangspunktet for afgrænsningen af straffrihed i straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. bestemmes af et lægelige begreb. Dernæst er det uden betydning for sagen, om

---

⁴¹ Greve, Vagn., Larsen, Bent Unmack. & Lindegaard, Per. (1989). *Kommenteret straffelov: Almindelig del* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 154-156.

⁴² Justitsministeriet., Justitsministeriet. (2020, 10. januar). Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffeloven. *Karnov Group*. Lokaliseret den 19.marts 2020 på <https://pro-karnovgroup->

⁴³ Justitsministeriet., Justitsministeriet. (2020, 10. januar). Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffeloven. *Karnov Group*. Lokaliseret den 19.marts 2020 på <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000847358/1.note> 108.

⁴⁴ Justitsministeriet., Justitsministeriet. (2020, 10. januar). Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffeloven. *Karnov Group*. Lokaliseret den 19.marts 2020 på <https://pro-karnovgroup->

⁴⁵ Justitsministeriet., Justitsministeriet. (2020, 10. januar). Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffeloven. *Karnov Group*. Lokaliseret den 19.marts 2020 på <https://pro-karnovgroup->

⁴⁶ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 260-261.

⁴⁷ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 69.

sindssygdommen har været af kortere eller længere varighed, når blot den har været til stede på gerningstidspunktet.⁴⁸

Peter Kramp, administrerende overlæge på Retspsykiatrisk Klinik i København, udtaler sig om emnet i artiklen om, *"at være eller ikke være- sindssyg"*. Kramp beskriver, at nogle lovovertrædere bruger udtrykket *"det slog klik for mig"*, når de skal redegøre for, hvorfor de pludselig svingede kniven mod offeret. Ifølge Peter Kramp er dette langt fra det samme som at være sindssyg i gerningspunktet. Kramp mener, at man ikke er sindssyg på gerningstidspunktet, fordi man ikke kan huske de ti sekunder, hvor den kriminelle handling blev begået. Man er kun sindssyg, hvis man på gerningspunktet har symptomer på sindssygdom for eksempel, hvis gerningsmanden *"havde vrangforestillinger eller hørte stemmer"*. Heraf henviser Kramp til en gammel, kendt psykiater, som mener, at man skal sondre *mellem "det folkelige og det faglige sindssygdomsbegreb"*. I denne indledning bemærker Kramp, at når en lovovertræder begår en ekstrem forbrydelse, siger folk til sig selv, at gerningsmanden må være sindssyg for at have handlet på denne voldsomme måde. Det er korrekt, at sindssygdom kan have en adfærdsmæssig konsekvens, der medfører, at den pågældende lovovertræder begår voldsom kriminalitet.⁴⁹ Men dette er ikke ensbetydende med, at gerningsmanden er sindssyg i lovens forstand. For at kunne vurdere om en gerningsmand er sindssyg, skal pågældende underkastes en medicinsk mentalundersøgelse.⁵⁰

2.3.5. Sindssygdomskriteriet

Det fremgår af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., at den lovovertrædende gerningsmand skal have været sindssyg på gerningstidspunktet. Om en person er sindssyg, bestemmes ved en mentalerklæring. Ved indsættelse af begrebet sindssygdom i en lovbestemmelse, bliver det imidlertid et juridisk begreb.⁵¹

---

⁴⁸ Afgivet af Straffelovrådet, Afgivet af Straffelovrådet. (1960, 3. oktober). Betænkning; 1972nr. 667 om de strafferetlige særforanstaltninger. *Karnov*, s. 21. <https://pro-karnovgroup.dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000385011/1>.

⁴⁹ Vennekilde, Line Vaaben. (2003, 18. juli). At være eller ikke være sindssyg. *Politiken*. <https://politiken.dk/indland/art4915080/At-være-eller-ikke-være-sindssyg>.

⁵⁰ Vennekilde, Line Vaaben. (2003, 18. juli). At være eller ikke være sindssyg. *Politiken*. <https://politiken.dk/indland/art4915080/At-være-eller-ikke-være-sindssyg>.

⁵¹ Greve, Vagn. (2002). *Straffene* (2. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 180.

Ifølge bestemmelserne i henholdsvis forarbejderne til psykiatrilovens § 5 og straffelovens § 16 er der ikke tvivl om, at begrebet skal forstås som sindssygdom i psykiatriens begreb.⁵² Endvidere er det retten, der afgør, hvorvidt en sindssygdom kan medføre straffrihed. Derfor er der i straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. et supplerende kriterie om "utilregnelighed", der er et juridisk begreb og er afgørende for, om en sindssyg lovoveræder, ikke ifalder straf i medfør af bestemmelsens i § 16, 1. pkt. 1.⁵³

2.3.3. Tilstande, ligestillede med sindssygdom

Ifølge straffelovens § 16 udvides personkredsen ud over dem, der er omfattet af begrebet "sindssygdom", også til personer, der på gerningstidspunktet er i en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom. Dette er et juridisk begreb og har ingen selvstændig psykiatrisk klassifikation.⁵⁴ Ved indsættelsen af udtrykket "*tilstande, der må ligestilles hermed*", har man fra lovgivernes side udvidet bestemmelsen til også at omfatte gråzonen, hvoraf en psykisk tilstand efter lægelige terminologi ikke betegnes som sindssygdom.⁵⁵

Begrebet "*tilstande, der må lige stilles hermed*", har stået i straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. siden 1930. Dette gav anledning til kritiske kommentarer fra psykiatrisk side, idet dette udtryk var ubekendt i den psykiatriske begrebsverden. Derfor er spørgsmålet, hvis en tilstand er ligestillet med en sindssygdom, er det så ikke en sindssygdom? Derfor er det vanskeligt at påse, hvordan psykiatere skulle stilles overfor et begreb, som de ikke kender, og som vanskeligt kan give teoretisk mening. Begrebet "*tilstande, der må lige stilles hermed*" er stadig i dag uden korrelat i psykiatriens sprogbegreb. Man har fra psykiatrisk side vænnet sig til at indrette sig efter det overnævnte ordvalg. Det har tilsigtet at udvide straffrihedens område uden for grænsen for udtrykket "sindssygdom". Dernæst har der fra psykiatriens side nået til en forståelse af intentionen fra lovgiverens side, som de kan se noget rigtigt i. Ifølge Peter Kramp kan det være en fordel, "*at muligheden for straffrihed på grund af psykisk abnormitet ikke strengt begrænses af psykosebegrebet. Og det kan være en fordel, at psykiateren i sin mentalerklæring kan fastholde sit faglige psykosebegreb, som ellers kunne*

---

⁵² Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 19-20.

⁵³ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 19-20.

⁵⁴ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvaret* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 261.

⁵⁵ Greve, Vagn., Larsen, Bent Unmack. & Lindegaard, Per. (1989). *Kommenteret straffelov: Almindelig del* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet.

komme til at udvise en vis pragmatisk bøjelighed, og inden for et vist grænseområde gøre brug af en anden formulering for at give udtryk for, at den konkrete tilstand i al fald står psykoserne nær”.

56

Hurwitz antager følgende om begrebet tilstand, der må ligestilles med sindssygdom:

”På den anden side medfører tilføjjelsen i § 16 den vanskelighed, at der ikke kan gives nogen klar afgrænsning af de til fælde, som herved kommer i betragtning. Den psykiatriske fag terminologi kender ikke begrebet »tilstande, der må ligestilles med sindssygdom«, og det er derfor hverken fra lægeligt eller juridisk synspunkt let at angive rækkevidden af den nævnte tilføjjelse i § 16”⁵⁷

Endvidere bemærker Hurwitz, at en sådan tilstand formentlig drejer sig om en psykisk tilsand eller forstyrrelse, der kan give samme grund for en strafferetlig særbedømmelse som en sindssygdom.⁵⁸ Her kommer de samme momenter i betragtning som dem, der vægter ved vurderingen af, om en sindssygdom skal medføre utilregnelighed.⁵⁹

Som beskrevet, er udtrykket *”tilstande ligestillet med sindssygdom”* et juridisk begreb, som giver mulighed for, at retten kan statuere straffefrihed uden for begrebet sindssygdom, herunder psykoserne. Endvidere fungerer udtrykket som et hjælpebegreb i den retspsykiatriske klassifikation, idet det er lægen, som udpeger tilstande, som falder udenfor udtrykket sindssygdom.⁶⁰ Endvidere skal det bemærkes, at tilstandene forekommer ganske usædvanligt i den retspsykiatriske praksis og i retspraksis mindre end 10 gange om året. Tilstande, der er ligestillet med sindssygdom, kan omhandle forbigående psykiske abnormtilstande betinget af somatisk sygdom, urotilstande i tilslutning til epileptisk anfald eller eventuelle følger af medicinmisbrug samt af langvarig faste.⁶¹ Søvndrukkenhed kan ligeledes nævnes, som en ikke-somatisk betinget, forbigående, ligestillet tilstand. Endvidere kan kroniske abnormtilstande undertiden være ligestillede med sindssygdom,

---

⁵⁶ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 72.

⁵⁷ Hurwitz, Stephan. & Reviderede udgave, Knud Waaben. (1971). *Den danske kriminalret: Almindelig del* (4. udg.). G.E.C GADS, side 298.

⁵⁸ Hurwitz, Stephan. & Reviderede udgave, Knud Waaben. (1971). *Den danske kriminalret: Almindelig del* (4. udg.). G.E.C GADS, side 298.

⁵⁹ Hurwitz, Stephan. & Reviderede udgave, Knud Waaben. (1971). *Den danske kriminalret: Almindelig del* (4. udg.). G.E.C GADS, side 298.

⁶⁰ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 72.

⁶¹ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 72.

eksempelvis visse former for hjerneskade. Svære personlighedsforstyrrelser er ikke omfattet af begrebet i straffeloven, hvorimod *"ganske ligestille med sindssygdom"* i psykiatriloven efter omstændighederne kan indbefatte personer med udtalt personlighedsafvigelse.⁶²

Der kan som eksempel på tilstande, som er omfattet af begrebet *"tilstande der må ligestilles med sindssygdom"* nævnes U.1969.314H.

U.1969.314H

En 26-årig kvinde, T, havde sat ild på 2. sal i en elevbolig ved at have tilrettelagt og antændt bål i køkkenet, bruserummet og strygerummet, samt sat ild til telefonapparatet i gangen, hvorved der ved ildens videre udbredelse opstod brandskade på fast ejendom og inventar. Tiltalte nægtede sig skyldig. Ifølge Retslægerådets erklæring var tiltalte præget af en neurotisk karakter. Tilstanden var blevet forværret de seneste to år, hvor tiltalte havde vist tendens til affektekspllosioner og fem gange havde forsøgt at begå selvmord. Dette var et tegn på en organisk hjernelidelse. Derfor var det sandsynligt, at tiltalte befandt sig med en sindssygdom ligestillet med epileptisk tågetilstand. Dernæst fandt Retslægerådet ved psykologisk undersøgelse, at der var fundet tegn på organisk hjernelidelse. Endvidere vurderede Retslægerådet, at sigtede på gerningspunktet har befundet sig i en sådan epileptisk tågetilstand, som kunne ligestilles med sindssygdom. Retslægerådet anbefalede derfor en hospitalsbehandling for sindslidende. Landsretten frifandt tiltalte for straf i medfør af straffelovens § 16, men idømte tiltalte anbringelse på et hospital for sindslidende. Højesteret stadfæstede landsrettens afgørelse, men der var i Højesteret dissens for dom til behandling.⁶³

2.3.5.Retslægerådet

Retslægerådet blev oprettet i 1990, og er et sagkyndigt organ under Justitsministeriet. Retslægerådets opgave er at afgive lægevidenskabelige og farmaceutiske skøn til offentlige myndigheder i sager om enkeltpersoners retsforhold. Rådet er uafhængigt af Justitsministeriet. Ifølge § 1, i lov om Retslægerådet, er det kun offentlige myndigheder, der kan anmode rådet om en udtalelse. I straffesager er det typisk anklagemyndigheden, der anmoder om rådets udtalelse.⁶⁴ Hvis

---

⁶² Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 73.

⁶³ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 73.og U.1969.314H.

⁶⁴ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 33-34.

for eksempel en forsvarsadvokat ønsker en supplerende udtalelse, skal den anmodning fremsendes gennem anklagemyndigheden.⁶⁵ Retslægerådets opgave, i straffesager, er at afkontrollere om mentalundersøgelsen er udarbejdet grundigt, og om der er indhentet de nødvendige oplysninger til sagens belysning, samt at vurdere om mentalerklæringens udfald er udarbejdet i lyset af det samlede materiale. Rådets hovedopgave i straffesager er således at foretage en vurdering af allerede fremskaffet materiale og at fremsætte forslag om, hvilke forholdsregler der kan anvendes over for psykiske lovovertrædere.⁶⁶ Retslægerådet er med til at sikre en ensartet praksis i sager, der omhandler psykiske lovovertrædere. Det skal endvidere bemærkes, at rådet ikke træffer afgørelse, men er et rådgivende organ.⁶⁷

2.3.6. Mentalundersøgelser

En mentalundersøgelse er en retspsykiatrisk undersøgelse. Mentalundersøgelse anvendes i straffesager, hvoraf der kan være grund til at formode, at den sigtede er sindssyg.⁶⁸ Ifølge retsplejelovens § 809, stk. 1 skal sigtede underkastes mentalundersøgelse, når dette har betydning for sagens afgørelse. Den sigtedes psykiske tilstand har betydning for afgørelsen om, hvorvidt pågældende skal idømmes straf eller frifindes i medfør af straffelovens § 16, eller om den pågældende skal anbringes på et hospital for sindslidende i medfør af straffelovens § 69.⁶⁹

I Rigsadvokatmeddelelse af den 19. april 2019 hedder det, at mentalundersøgelse vil være indiceret i følgende tilfælde:

1. *Hvis sigtede tidligere har modtaget psykiatrisk behandling, eller der i øvrigt kan være grund til at formode, at sigtede er sindssyg eller mentalt retarderet, jf. straffelovens § 16.*
2. *Når der i øvrigt, f.eks. på grund af de strafbare handlingers art og/eller grovhed, er grund til at formode, at sigtedes mentale tilstand afviger fra det normale. Mentalundersøgelse bør normalt ske, når sigtelsen angår*
  - *Drab eller forsøg herpå,*

---

⁶⁵ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 29-31.

⁶⁶ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 33-34.

⁶⁷ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 33-34.

⁶⁸ Greve, Vagn. (2002). *Straffene* (2. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 180.

⁶⁹ Greve, Vagn. (2002). *Straffene* (2. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 180.

- Grovere meningsløs eller særegen form for vold, herunder særligt i gentagelsestilfælde,
- Grovere voldtægt og voldtægt i gentagelsestilfælde eller forsøg herpå,
- Grovere eller gentagne seksualforbrydelser over for børn,
- Seksualforbrydelser omfattet af ordningen med behandling som alternativ til frihedsstraf, hvis sigtede ønsker at indgå i ordningen, jf. rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om Seksualforbrydelser – Betinget dom med vilkår om behandling af personer der har beqået visse seksualforbrydelser, kapitel 23, eller
- Forsætlig brandstiftelse uden økonomisk motiv eller forsøg herpå.

3. Når kriminalitetsbetingelserne for anvendelse af forvaring efter straffelovens § 70 er opfyldt, herunder f.eks. gentagen voldtægt, røveri mv., uanset om der er mistanke om psykisk sygdom. Spørgsmålet om, hvorvidt forvaring kan anses for påkrævet, skal fremgå specifikt af anmodningen om mentalundersøgelse, idet der i disse sager typisk anvendes en anden og mere ressourcetung sagsbehandling ved undersøgelsen. Af samme grund er det samtidig vigtigt, at spørgsmålet kun rejses i de sager, hvor det vurderes at være relevant”⁷⁰

De overstående indikationer er hverken udtømmende eller bindende.⁷¹ Afgørelsen af, om der skal foretages en mentalundersøgelse, beror på en samlet vurdering af den sigtede, hans personlige forhold samt eventuelt tidligere kriminalitet. Sådanne undersøgelser kræver ikke en lægelig medvirken, men i tvivlsspørgsmål anbefales det for eksempel at konsultere arresthuslægen.⁷²

Spørgsmålet om, en gerningsmand skal underkastes en mentalundersøgelse, kan rejses af anklagemyndigheden, forsvaret eller den sigtede selv. En mentalundersøgelse af en fængslet kan kun finde sted efter rettens bestemmelse, jf. retsplejelovens § 809, stk. 1. Ifølge bestemmelsen kan indlæggelse til mentalobservation kun finde sted efter retskendelse. Er den sigtede ikke varetægtsfængslet, kan anklagemyndigheden begære sigtede mentalundersøgt. Dette finder dog kun sted i de situationer, hvor den sigtede udtrykkeligt samtykker. Det er normalt politiet, der i disse tilfælde indhenter en samtykkeerklæring fra den sigtede.⁷³ Hvis en sådan samtykkeerklæring ikke

⁷⁰ Rigsadvokatmeddelelsen, Rigsadvokatmeddelelsen. (2020, 4. februar). Psykisk afvigende kriminelle. *Psykiatri-regionh*, s. 12. <https://www.psykiatri-regionh.dk/centre-og-social-tilbud/kompetencecentre/kompetencecenter-for-retspsykiatri/Documents/RM%205-2007%20REVIDERET%200402-2020.pdf>

⁷¹ Rigsadvokatmeddelelsen, Rigsadvokatmeddelelsen. (2020, 4. februar). Psykisk afvigende kriminelle. *Psykiatri-regionh*, s. 12. <https://www.psykiatri-regionh.dk/centre-og-social-tilbud/kompetencecentre/kompetencecenter-for-retspsykiatri/Documents/RM%205-2007%20REVIDERET%200402-2020.pdf>

⁷² Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 169.

⁷³ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 167.

foreligger, bør psykiateren, der skal udarbejde erklæringen, indhente observandens skriftlige samtykke til at medvirke ved undersøgelsen. I de tilfælde hvor den sigtede er på fri fod og nægter at medvirke til undersøgelsen, kan en sådan undersøgelse dog kun finde sted efter retskendelse.⁷⁴

En mentalundersøgelse udarbejdes af en speciallæge i et psykiatri eller en embedslæge ved en retspsykiatris klinik. Ifølge advokatmeddelesen skal mentalundersøgelsen som regel for Retslægerådet, når for eksempel en mentalerklæring anbefaler dom til anbringelse i en institution, eller der rejses spørgsmål om anvendelse af forvaring, jf. straffelovens § 70, eller anvendelse af foranstaltninger, jf. straffelovens § 73.⁷⁵

2.3.7. Utilregnelse

Som beskrevet tidligere i denne afhandling, kan den lægelige vurdering om, at den psykisk afvigende lovovertræder var sindssyg eller befandt sig i en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom på gerningspunktet, ikke alene føre til straffefrihed i medfør straffelovens § 16, stk. 1. I straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. stilles der yderligere betingelse for straffefrihed. Der stilles krav til, at den psykisk afvigende lovovertræder har været utilregnelig på grund af sindssygdom eller tilstand, der må ligestilles med sindssygdom på gerningstidspunktet. Denne betingelse er et retligt kriterium.⁷⁶ Bestemmelsens ordlyd lyder følgende:

”Straffri er handlinger foretagne af personer, der er utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles dermed”.

Ifølge den hidtidige formulering var en lovovertræder ikke kun straffri, hvis den pågældende gerningsmand var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles med sindssygdom. Dette vil sige, at den psykiatriske diagnose ”sindssygdom” kun var en nødvendig for straffefrihed, men dette var ikke en tilstrækkelig betingelse. Det var yderligere en betingelse for at idømme straffefrihed, at gerningsmanden som følge af sygdommen måtte anses for utilregnelig.

---

⁷⁴ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 167.

⁷⁵ Rigsadvokatmeddelelsen, Rigsadvokatmeddelelsen. (2020, 4. februar). Psykisk afvigende kriminelle. *Psykiatri-regionh*, s. 12. <https://www.psykiatri-regionh.dk/centre-og-social-tilbud/kompetencecentre/kompetencecenter-for-retspsykiatri/Documents/RM%205-2007%20REVIDERET%200402-2020.pdf>

⁷⁶ Elholm, Thomas., Jakobsen, Morten Niels. & Lasse Lund, Madsen. (2019). *Kommenteret straffelov: Almindelig del* (11. udg.). Djøf, side 208.

Dette fører til, at afgørelsen om straffrihed for psykisk afvigende personer beror på et juridisk-socialt skøn.⁷⁷ Efter indstillingerne fra Retslægerådet og Straffelovsrådet anmodede Justitsministeriet i 1972 utilregnelighedskriteriet fjernet af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., således at kriteriet udelukkende var psykiatrisk.⁷⁸ Straffefrihed for psykisk afvigende personer skulle alene bedømmes på, at gerningsmanden havde befundet sig i en tilstand, der psykiatrisk måtte diagnosticeres som "psykose" på gerningstidspunktet⁷⁹ Forslaget blev opgivet på grund af modstand fra Folketinget.⁸⁰

At sigtede led af sindssygdom på gerningstidspunktet er ikke ensbetydende med, at den pågældende er straffri. Betingelsen er, at den pågældende er utilregnelig.⁸¹

Ifølge Andenæs er: *"Det vigtigste argument, at man aldrig kan være sikker på, at handling foretaget af sindssyg ikke har forbindelse med sygdommen. Allerede tvivlen gør det således uforsvarligt at idømmes straf".*⁸²

Udtrykket "utilregnelig" er et rent juridisk begreb og dermed uden interesse fra et retspsykiatrisk synspunkt.⁸³ I sager om straffefrihed efter straffelovens § 16, er det en læge, der foretager en mentalundersøgelse af den sigtede og vurderer, om den sigtede er sindssyg eller ej. Lægen har ikke kompetence til at vurdere, hvorvidt den sindssyge var utilregnelig på gerningstidspunktet på grund af sindssygdom. Det er op til retten at vurdere, hvorvidt en person har været sindssyg og utilregneligt på gerningstidspunktet.

Kriteriet omkring utilregnelighed er afgørende for straffefrihed i medfør af straffelovens § 16. Dernæst spiller den lægelige diagnose "sindssygdom" også en rolle ved afgrænsning af, hvilke personer der hører under straffelovens § 16.⁸⁴

---

⁷⁷ Professor, dr.jur. et phil. Alf Ross, professor. (1979). Psykose og tilregnelighed. *Karnov*, (Strafferet 17.1).

⁷⁸ Professor, dr.jur. et phil. Alf Ross, professor. (1979). Psykose og tilregnelighed. *Karnov*, (Strafferet 17.1).

⁷⁹ Professor, dr.jur. et phil. Alf Ross, professor. (1979). Psykose og tilregnelighed. *Karnov*, (Strafferet 17.1).

⁸⁰ Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffelove

⁸¹ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvaret* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 263.

⁸² Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvaret* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 264.

⁸³ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 70.

⁸⁴ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 70.

I forarbejderne til loven er der ikke klare udtalelser om, hvorledes ordet utilregnelig skal forstås. Det skal bemærkes, at der ikke skal idømmes straffefrihed alene på baggrund af en psykiatrisk diagnosticering af sindssygdom på gerningstidspunktet.⁸⁵

Ifølge Gorm Toftegaard Nielsen refererer utilregnelighed til, at der er tale om en tilstand, hvor tilregnelighedsproblemet er specielt.⁸⁶ Gorm mener, at udtrykket i dag anvendes om personer for at understrege, at der kan vente sig lidt af hvert fra deres side. Disse personer handler oftest på en anden måde end forventet.⁸⁷ Udtrykket utilregnelighed har ikke en fast betydning, men som skrevet tidligere, træffes den endelige afgørelse om strafansvar eller straffrihed af retten, når sindssygdom på gerningstidspunktet er diagnosticeret.⁸⁸

I artiklen om Psykose og tilregnelighed henviser Ross til sin afhandling om *"Tilregnelighed"*:⁸⁹

"Men selv om »sindssygdom« ikke kan defineres og skønnet altså ikke dirigeres af det definerende kendetegn, må der dog være et eller andet hensyn der dirigerer skønnet. Hvad kan det være? Et holdepunkt der røber, hvad det drivende hensyn er, fandt jeg i det ofte fra psykiatrisk hold anvendte udtryk til karakterisering af hvad der adskiller psykoserne fra andre sindslidelser: det særegne er at psykoserne forandrer hele personligheden således at den syge bliver et andet menneske end før. Hvad der menes hermed, er ikke særlig klart. Selve den omstændighed at N. N. bliver »en anden« - fx at han fra at være en stille, indadvendt, kontakthæmmet grubler forvandles til en munter, hæmningsløs og kontaktsøgende extrovert, synes ikke at kunne begrunde at N. N. ikke skulle kunne straffes for hvad han har foretaget sig denne ny karakterskikkelse. Hvorfor skulle han være mere ansvarsfri end den, der altid har været af denne personlighedstype? Nej, den personlighedsændring der tales om, må, om der skal være mening i tankegangen, være af psykologisk-moralsk art, d. v. s. sigte til en sådan opløsning af personligheden, at hans reaktioner bliver uberegnelige og uforståelige. Han kan derfor ikke mødes med de forventninger vi ellers stiller til vore medmennesker og ikke drages til ansvar hvis han ikke lever op til dem. Han må kort sagt anses for moralsk-retlig utilregnelig. Hvis dette i store træk er rigtigt, vil det sige at et psykiatrisk

---

⁸⁵ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 70.

⁸⁶ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 263.

⁸⁷ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 263.

⁸⁸ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 263.

⁸⁹ Af professor, dr.jur. et phil. Alf Ross. (1979, 1. januar). Psykose og tilregnelighed. U.1979B.225.<https://prokarnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000273052/1>.

bestemt kriterium for straffrihed ikke betyder at overlade afgørelsen af et sagligt problem til de sagkyndige, men at delegere det moralsk-retlige ansvarlighedsskøn til lægerne. Og dette kan næppe være rigtigt”.⁹⁰

Ross er ikke tilhænger af den rene psykiatriske begrebssindssygdom.⁹¹ Endvidere mener han, at man ikke efter reglerne i straffeloven om utilregnelighed bør antage straffrihed direkte til det psykiatriske begreb om sindssygdom.⁹² Han udtaler følgende om begrebet tilregnelighed og rettens afgørelseskompetencer i sager om straffefrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1:

Lægerne er mennesker med stor erfaring og menneskekundskab, opvokset i samme moralske miljø som vi andre. Deres afgørelser vil derfor normalt falde sammen med juristernes. Alligevel kan den kompetencefordeling ikke være rigtig. Skønnet over tiltaltes tilregnelighed må, når lægerne er hørt, træffes af samme instans som i øvrigt har ansvaret for afgørelsen af mandens skæbne, altså retten. Hertil kommer at der i tilregneligheds- vurderingen indgår også visse specifikt juridisk- sociale momenter som lægerne ikke kan antages at have for øje. Den rette balance opretholdes når man, som i den gældende formulering af § 16, bibeholder det i og for sig indholdsløse krav om »utilregnelighed« hvorved der er sikret retten et juridisk overskøn over det lægelige.⁹³

I modsætning til Ross, fremhæver Knud følgende:

”Jeg mener, at man ikke bør sætte en lovovertræder i fængsel, hvis han er sindssyg eller har været det på gerningstiden”.⁹⁴

Knud er tilhænger af mere straffrihed for de sindssyge og er tilhænger af, at psykisk afvigende lovovertrædere idømmes straffrihed, når psykiatrien har diagnosen sindssyg i gerningstidspunktet.⁹⁵

---

⁹⁰ Af professor, dr.jur. et phil. Alf Ross. (1979, 1. januar). Psykose og tilregnelighed. *U.1979B.225*, side 1.<https://prokarnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000273052/1>.

⁹¹ Af professor, dr.jur. et phil. Alf Ross. (1979, 1. januar). Psykose og tilregnelighed. *U.1979B.225*.<https://prokarnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000273052/1>.

⁹² Af professor, dr.jur. et phil. Alf Ross. (1979, 1. januar). Psykose og tilregnelighed. *U.1979B.225*.<https://prokarnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000273052/1>.

⁹³ Af professor, dr.jur. et phil. Alf Ross. (1979, 1. januar). Psykose og tilregnelighed. *U.1979B.225*, side 3.<https://prokarnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000273052/1>.

⁹⁴ Waaben, Knud. (1975, 1. januar). Almindelige ansvarsbegreber i strafferetten. *U.1975B.1*, side 25.https://prokarnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000272751/3?frt=utilregnelig&hide_flash=1&page=1&rank=4

⁹⁵ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 264.

Kravet om utilregnelighed bygger på en forestilling om, at en sindssyg person kan foretage handlinger, der er præget af sindssygdom, men at vedkommende også kan foretage handlinger, der ikke er præget af sindssygdom.⁹⁶ Dette vil sige, at en sindssyg person i nogle situationer kan have indsigt i omstændighederne og dermed handle fornuftmæssigt. Hermed bliver kravet om tilregnelighed eller utilregnelighed på grund af sindssygdom afgørende for strafansvar eller straffrihed i medfør af straffelovens § 16.⁹⁷

2.4.Reaktionsmulighed

Når retten frifinder en psykisk afvigende lovovertræder for straf, kan der anvendes andre særforanstaltninger frem for straf.⁹⁸ Det er ikke obligatorisk, at retten skal anvende særforanstaltninger, når de frifinder en sindssyg lovovertræder for straf. Det ses sjældent i praksis, at retten lader straffelovens § 16 stå alene og ikke idømmer særforanstaltning over for psykisk syge lovovertrædere.⁹⁹

Hjemlen til at retten kan idømme særforanstaltninger, findes i straffelovens § 68. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”Hvis en tiltalt frifindes for straf i medfør af § 16, kan retten træffe bestemmelse om anvendelse af andre foranstaltninger, der findes formålstjenlige for at forebygge yderligere lovovertrædelser. Såfremt mindre indgribende foranstaltninger som tilsyn, bestemmelser vedrørende opholdssted eller arbejde, afvænningsbehandling, psykiatrisk behandling mv. ikke findes tilstrækkelige, kan det bestemmes, at den pågældende skal anbringes i hospital for sindslidende, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller under tilsyn med mulighed for administrativ anbringelse eller i egnet hjem eller institution til særlig pleje eller forsorg. Anbringelse i forvaring kan ske under de betingelser, der er nævnt i § 70.”¹⁰⁰

---

⁹⁶ Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet, side 264.

⁹⁷ Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura, side 70.

⁹⁸ Institut for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder. (2006). *Brug af særforanstaltninger over for psykisk syge kriminelle i et menneskeretligt perspektiv* (4. udg.). Klaus Slavensky, side 27.

⁹⁹ Institut for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder. (2006). *Brug af særforanstaltninger over for psykisk syge kriminelle i et menneskeretligt perspektiv* (4. udg.). Klaus Slavensky, side 26.

¹⁰⁰ Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffelove

Bestemmelsen indeholder ikke strafferammer for psykisk afvigende lovovertrædere, og de almindelige bestemmelser for udmåling af straf finder heller ikke anvendelse. Spørgsmålet om, hvorvidt der skal anvendes en særforanstaltning over for den psykisk afvigende lovovertræder, beror på, om retten finder det formålstjenligt at forebygge ligesindet kriminalitet. Ved iværksættelse af en særforanstaltning skal der foretages en individuel bedømmelse af den psykisk afvigende overtræders forhold. I rettens vurdering af, om en særforanstaltning skal finde anvendelse, lægger retten vægt på behandlingshensyn og sikkerhedshensyn.¹⁰¹

3. Analyse

3.1. Indledning

Afhandlingens andet afsnit er en redegørelse for reglerne om straffrihed for en psykisk afvigende lovovertræder. I det følgende skal en række relevante straffrihedsdomme fra henholdsvis landsretten og Højesteret behandles, hvorefter det vil blive undersøgt, hvilken betydning sindssygdom og utilregnelighed har på straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. Der vil under afsnittet sondres mellem, om den psykisk afvigende lovovertræder er sindssyg og utilregnelig eller er sindssyg og tilregnelig. Dette vil sammenholdes med, hvordan utilregnelighedskriteriet spiller ind i forhold til sindssygdomskriterieret.

3.2. Sindssyg og utilregnelig

3.2.1. Tfk2005.32/1

Gerningsmanden i egen bil var stødt sammen med en modkørende i dennes kørebanelanddel. Gerningsmanden har tilsidesat færdselssikkerheden og var spirituspåvirket samt dræbte den modkørende. Han blev tiltalt for uagtsomt manddrab.¹⁰²

---

¹⁰¹ Institut for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder. (2006). *Brug af særforanstaltninger over for psykisk syge kriminelle i et menneskeretligt perspektiv* (4. udg.). Klaus Slavensky, side 27.

¹⁰² Tfk2005.32/1

I byretten anmoder retten om Retslægerådets vurdering af, om tiltalte under kørslen befandt sig i en tilstand præget af sygdom og alkoholindtagelse. Rådet vurderer på baggrund af oplysninger i sagen, at tiltalte på gerningstidspunktet befandt sig i en hypoglykæmi udløst tågetilstand, der er en tilstand, som må ligestilles med sindssygdom, og derfor må vurderes til at være omfattet af personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1. Endvidere bemærker Retslægerådet, at der kunne være en sammenhæng mellem alkoholindtagelsen, sukkersygen og tågetilstanden. På baggrund af Retslægerådets erklæring, samt at tiltalte havde en alkoholkoncentration i blodet på 0,81, finder retten, at tiltalte skal pålægges straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt. Tiltalte idømmes 6 måneders fængsel og frakendes af førerretten i 5 år for uagtsomt manddrab og for overtrædelser af bestemmelser i færdselsloven.¹⁰³ Byrettens dom ankes af tiltalte. Landsretten stadfæster byrettens dom. Tiltalte anker dommen til Højesteret med påstand om frifindelse i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt.¹⁰⁴

Indledningsvis bemærkede Højesteret, at der kan pålægges straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt., når de sindssyge tilstande var fremkaldt ved indtagelse af rusmidler, jf. forarbejderne til straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt. Højesteret vurderede, at dette ikke var tilfældet i denne sag.¹⁰⁵

Fire voterende vurderede på baggrund af Retslægerådets udtalelse, at tiltalte på gerningstidspunktet befandt sig i en tågetilstand udløst af hypoglykæmi, og sådan en tilstand må ligestilles med sindssygdom, jf. straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. Dernæst mente dommerne, at tiltalte var utilregnelig på grund af en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom på gerningstidspunktet. Højesteret kom frem til, at den sindssyge tilstand, som tiltalte befandt sig i, ikke er en tilstand, som han befandt sig i på grund af hans alkoholindtagelse, hvorfor tilstanden ikke er omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt.¹⁰⁶

En voterende dommer vurderede på baggrund af Retslægerådets erklæring, at den sindssyge tilstand, tiltalte befandt sig i på gerningstidspunktet, var en følge af indtagelse af alkohol, hvorfor forholdet omfattes af straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt. Af den grund mente han, at landsrettens dom

---

¹⁰³ Tfk2005.32/1

¹⁰⁴ Tfk2005.32/1

¹⁰⁵ Tfk2005.32/1

¹⁰⁶ Tfk2005.32/1

skulle stadfæstes. Der bliver afsagt dom efter flertal, hvorfor tiltalte blev frifundet i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. Tiltalte blev idømt en bøde på 6.000 kr. samt betinget frakendelse af førerretten for promillekørsel.¹⁰⁷

Det, som kan udledes af den her dom, er, at Retslægerådet vurderer, at tiltalte var sindssyg i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., men om sindssygdomstilstanden skyldes tiltaltes alkoholindtagelse, kunne Retslægerådet næppe svare på. I byretten og landsretten gjorde de ikke selvstændige overvejelser om, hvorvidt tilstanden var sindssygdom eller ej. Men på baggrund af Retslægerådets udtalelse kunne, der have været en sammenhæng mellem sindssygdommen og indtagelse af alkohol. Tiltalte fandtes i byretten og landsretten, at sindssygdomstilstanden skyldtes tiltaltes alkoholindtagelse, hvorfor tiltalte blev pålagt straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt.

Højesteret bemærkede, at tilstanden ikke var frembragt på grund af rusmidler, hvilket forudsættes for anvendelsen af straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt., hvorfor bestemmelsen ikke kunne finde anvendelse. Endvidere bemærkede retten, at tiltalte var utilregnelig på grund af tilstande, der må ligestilles med sindssygdom, og derfor hørte forholdet under straffelovens § 16, stk. 1, pkt. 1.

Det skal bemærkes, at Retslægerådet ikke udtalte sig omkring, hvorvidt tiltalte var utilregnelige grundet tilstande, der må ligestilles med sindssygdom. Retslægerådet forholdt sig alene til den lægelige diagnose og overlod det op til retten at vurdere, om forholdet hørte under straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. eller stk. 1, 3. pkt.

3.2.2. Tfk2007.458/3

En 27-årig mand var tiltalt for forsøg på tyveri fra en skole samt forsøg på brugstyveri af en bil. Tiltalte var ikke straffet tidligere. Tiltalte anerkendte at have forsøgt tyveri og brugstyveri. Anklagemyndigheden nedlagde påstand om dom til anbringelse på psykiatrisk afdeling.¹⁰⁸

---

¹⁰⁷ Tfk2005.32/1

¹⁰⁸ Tfk2007.458/3

I byretten blev der fremlagt en psykiatrisk udtalelse fra en overlæge. Lægen bemærkede, at tiltalte havde været i behandling siden 2003 og var diagnosticeret med uspecificeret skizofreni, hvor tiltalte havde et misbrug af alkohol og hash. Lægen vurderede, at tiltalte på gerningstidspunktet havde været sindssyg, og dette begrundes med, at tiltalte på dette tidspunkt havde forestillinger om, at være blevet programmeret ved indgreb i hjernen under sin skoletid, og derfor forsøgte han at skaffe sig adgang til skolens arkiv. Endvidere havde tiltalte forestillinger om, at være udsat for et komplot, hvorfor han ønskede at skaffe sig mulighed for flugt ved at have en bil stående uden for sin dør. Det blev vurderet, at tiltalte ikke havde været under påvirkning af alkohol og hash under gerningstidspunktet. Lægen vurderede, at tiltalte var omfattet af personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1 og anbefalede, at tiltalte idømmes dom til behandling på psykiatrisk afdeling, jf. straffelovens § 68. På baggrund af lægens erklæring lagde retten til grund, at tiltalte på gerningstidspunktet havde været utilregnelig på grund af sindssygdom eller en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom. Derfor blev tiltalte frifundet i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Dommen blev anket af anklagemyndigheden.¹⁰⁹

I landsretten blev det bemærket, at tiltalte ikke tidligere havde været straffet, samt at tiltalte flere gange tidligere havde været indlagt på psykiatriske afdelinger, men at disse indlæggelser havde været frivillige. På baggrund af tiltaltes aktuelle behandling på psykiatriske center samt kriminalitetens enkeltstående karakter, stadfæstede landsretten byrettens dom.¹¹⁰

Det kan fra ovenstående sag udledes, at retten ikke foretager en selvstændig vurdering af begrebet sindssygdom, men lægger den lægelige diagnose til grund, og på baggrund af sindssygdommen på gerningspunktet vurderer retten, at tiltalte er utilregnelig på grund af sindssygdom. Lægen udtaler sig ikke om tiltaltes utilregnelighed på gerningspunktet, men det er retten, som på baggrund af de lægelige oplysninger vurderer tiltaltes utilregnelighed på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet.

---

¹⁰⁹ Tfk2007.458/3

¹¹⁰ Tfk2007.458/3

Endvidere bemærkes det, at retten ikke idømmer tiltalte behandling på psykiatrisk afdeling. Dette begrundes retten med, at tiltalte ikke tidligere har været straffet, og at kriminalitetskarakteren er enkeltstående, hvor tiltalte ikke har begået nyt strafbarforhold.

3.2.3. Tfk2010.629

En 20-årig mand havde stukket to drenge på henholdsvis 14 og 16 år i hænderne med en kniv. Desuden havde tiltalte i forbindelse med knivstikkene fremsat trussel mod den ene dreng. Manden blev tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 245, stk. 1, jf. § 247, stk. 1 – legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlige karakter i gentagelsestilfælde. Tiltalte havde tidligere været straffet for overtrædelse af straffelovens voldsbestemmelser.¹¹¹

I byretten blev tiltalte underkastet en mentalundersøgelse i medfør af retsplejelovens § 809, stk. 1. En psykologisk test af tiltalte viste, at tiltalte gennem de sidste 2-3 år havde hørt forskellige stemmer. Disse stemmer var blevet dæmpet med medicin, og tiltalte havde haft misbrug af diverse stoffer. Derfor opfyldte tiltalte diagnostisk kriterierne for paranoid skizofreni. Dernæst blev det vurderet, at tiltalte i pressede situationer ville handle uden for hans fornuft. Derfor blev det vurderet i mentalerklæringen, at tiltalte var omfattet af den i straffelovens § 16, stk. 1 omhandlede personkreds. Retslægerådet bemærkede, at tiltalte udviste tydelige tegn på paranoid skizofreni, der kom til udtryk i form af vrangforestillinger, hallucinationer og dertilhørende aggressiv og personfarlig adfærd. Rådet vurderede i overensstemmelse med mentalerklæringen, at tiltalte var omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, idet han var sindssyg. Endvidere bemærkede Rådet, at der ville være en risiko for fremtidig lignende kriminalitet, hvorfor rådet anbefalede dom til anbringelse på psykiatrisk afdeling. Byretten fandt, på baggrund af de lægefaglige oplysninger samt udtalelserne fra Retslægerådet, at tiltalte var sindssyg. Endvidere bemærkede retten, at tiltalte på gerningstidspunktet var utilregnelig på grund af sindssygdom eller en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom, og derfor blev tiltalte frifundet for straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Dernæst i overensstemmelse med lægefaglige oplysninger og Rådets anbefaling blev tiltalte idømt anbringelse på en psykiatrisk afdeling i medfør af straffelovens § 68. Dette begrundede retten med,

---

¹¹¹ Tfk2010.629

at tiltale siden 2006 i alt fire gange var fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens voldsbestemmelser. Desuden var han i alt to gange idømt ambulantlykiatrisk behandling.¹¹²

Endvidere bemærkede retten, at tiltalte foruden den aktuelle sag yderligere var fundet skyldig i grov vold og trusler, hvor han blev dømt til ambulantlykiatrisk behandling. Derfor fandt flertal i byretten, at tiltalte idømmes til anbringelse på psykiatrisk afdeling, idet en mindre indgribende foranstaltning ikke kan anses for tilstrækkelig til forebyggelse af yderligere kriminalitet af tiltalte. Tiltalte ankede byrettens dom med påstand om, at der idømmes en mindre indgribende foranstaltning.¹¹³

I landsretten blev der fremlagt en journaloptegnelse, som beskrev tiltaltes tilstand i perioden efter byrettens dom. Tiltalte blev beskrevet som værende stille og rolig det meste af tiden dog med episoder, hvor han havde været aggressiv og truende. Landsretten stadfæstede på baggrund af de lægelige oplysninger byrettens afgørelse om at anse tiltalte for utilregnelig på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles med sindssygdom på gerningstidspunktet. Derfor fandtes tiltalte af retten utilregnelig på grund af sindssygdom og blev dømt til anbringelse i psykiatrisk afdeling.¹¹⁴

Det bemærkes, at der under sagens behandling i byretten underkastes tiltalte en mentalundersøgelse, og der blev indhentet en mentalerklæring fra Retslægerådet. I mentalerklæringen og Retslægerådets udtalelser blev der lagt vægt på kriterierne i begrebet sindssyg, og ud fra kriterierne vurderes, at tiltalte led af skizofreni og dermed erklæres sindssyg. Mentalundersøgelsen og Retslægerådet bemærkede på baggrund af de foreliggende oplysninger, at tiltalte var omfattet af den i straffelovens § 16, stk. 1, omhandlede personkreds. Endvidere bemærkede Retslægerådet og mentalerklæringen, at tiltalte har været psykisk syg i en længere periode. På denne baggrund vurderede rådet, at tiltalte havde været utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet, og derfor skulle han ikke straffes i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, men i stedet anbringes i psykiatrisk afdeling.

---

¹¹² Tfk2010.629

¹¹³ Tfk2010.629

¹¹⁴ Tfk2010.629

I byretten og landsretten blev der lagt vægt på, at tiltalte tidligere havde været straffet for overtrædelse af straffelovens voldsbestemmelser. Retten kom ikke med bemærkninger til begrebet sindssygdom og utilregnelighed, men lagde sagens lægelige oplysninger til grund og lagde til grund, at tiltalte var sindssyg og dermed utilregnelig på grund af sindssygdom og derfor ikke skulle straffes, jf. straffelovens § 16, stk. 1. Endvidere imødekom retten lægens anbefaling om at idømme tiltalte anbringelse i psykiatrisk afdeling.

3.2.4.TfK2011.308

En 28-årig ugift førtidspensionist var tiltalt for vold på en institution mod to pædagoger og dermed tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1. Tiltalte var tidligere dømt for overtrædelse af straffelovens bestemmelser. Anklagemyndigheden nedlagde påstand om dom med behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kunne træffe beslutning om indlæggelse. Tiltalte nægtede sig skyldig.¹¹⁵

I byretten underkastes tiltalte en mentalundersøgelse. Det fremgik af erklæringen, at tiltalte tidligere havde været indlagt på psykiatrisk afdeling for sindssygdom, da han udviste tydelige tegn på skizofreni, der kom til udtryk i form af vrangforestillinger, hallucinationer og tankeforstyrrelser. Derfor blev det vurderet, at tiltalte skulle frifindes i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, og hvis han findes skyldig, skulle han idømmes dom til behandling på psykiatrisk afdeling. Byretten fandt, at tiltalte havde overtrådt straffelovens § 119, stk. 1. Dernæst fandt retten efter speciallæge H's erklæring, at tiltalte havde været utilregnelig på grund af sindssygdom eller en tilstand, der måtte ligestilles med sindssygdom på gerningstidspunktet. Byretten frifandt tiltalte for straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Byretten dømte tiltalte til behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen. Tiltalte ankede byrettens dom med påstand om frifindelse og uden fastsættelse af ny sanktion, og anklagemyndigheden påstod stadfæstelse af byrettens dom.¹¹⁶

I landsretten blev der fremlagt vidneforklaring samt lægeerklæring. Landsretten stadfæstede byrettens dom på baggrund af de grunde, som byretten havde anført, hvorfor tiltalte blev fundet

---

¹¹⁵ TfK2011.308

¹¹⁶ TfK2011.308

skyldig i overtrædelse af straffeloven. Men tiltalte frifindes i medfør af straffelovens § 16, stk. 1., og dømmes til anbringelse på psykiatrisk afdeling med tilsyn af kriminalforsorgen.¹¹⁷

Under behandling af sagen i byretten underkastes tiltalte en mentalundersøgelse. I undersøgelsen bemærkes, at tiltalte tidligere har været indlagt på en psykiatrisk afdeling for sindssygdom. Dernæst fremhæves, at tiltalte lider af skizofreni og dermed er sindssyg, hvorfor det vurderes, at tiltalte ikke straffes, jf. straffelovens § 16, stk. 1 og anbefales anbringelse på psykiatrisk afdeling. Det vurderes i byretten, at tiltalte har overtrådt bestemmelsen i straffelovens § 119, stk. 1. Endvidere fremhæves det, at tiltalte tidligere har været straffet. Byretten og Landsretten lægger speciallægens udtalelse til grund og finder, at tiltalte er sindssyg eller i en tilstand ligestilles med sindssygdom. På grund af oplysningerne i sagen finder retten i overensstemmelse med lægens vurdering, at tiltalte var utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet og hermed frifindes i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Han dømmes til anbringelse på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen.

3.2.5. Tfk2015.1032/2

En 32-årig mand var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 1, 1. pkt. for at have købt 1 kilo amfetamin med henblik på videresalg samt til eget forbrug. Sagen blev behandlet som en tilståelsessag. Tiltalte havde tidligere været straffet.¹¹⁸

I byretten straffes tiltalte med fængsel i 2 år og 9 måneder i medfør af straffelovens § 191, stk. 1, 1. pkt. Tiltalte ankede byrettens dom og påstod frifindelse for straf, og at han i stedet dømmes til behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen.¹¹⁹

I landsretten udtalte en overlæge, speciallæge i psykiatri, at tiltalte siden puberteten havde haft psykiske vanskeligheder og havde haft et stofmisbrug. Der bemærkes, at tiltalte siden 23-årsalderen havde udviklet psykotiske symptomer, som kunne betegnes som en skizofrenilidelse. På baggrund af de oplysninger anbefalede lægen, at tiltalte skulle behandles i psykiatrien med tilsyn af

---

¹¹⁷ Tfk2011.308

¹¹⁸ Tfk2015.1032/2

¹¹⁹ Tfk2015.1032/2

Kriminalforsorgen, da dette ville bidrage til at formindske ligeartet kriminalitet. Ud fra undersøgelsen blev det vurderet, at tiltalte var omfattet af straffelovens § 16, tilhørende personkreds. Endvidere bemærkede Retslægerådet, at tiltalte var sindssyg, og at han havde været sindssyg på gerningstidspunktet. Desuden havde han været påvirket af rusmidler, men der var ikke tale om en patologisk rustilstand. Rådet vurderede, at tiltalte led af skizofreni. På baggrund af den foreliggende undersøgelse fandt Rådet, at tiltalte var omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, og anbefalede ligeledes dom til behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen. I overensstemmelse med speciallægeerklæringen og Retslægerådets udtalelser fandt landsretten efter sagens oplysninger, at tiltalte var sindssyg og ligeledes var utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet. Derfor frifandt landsretten tiltalte i medfør af straffelovens § 16, stk. 1 og idømte tiltalte anbringelse på psykiatrisk afdeling, hvorefter tiden for foranstaltningen blev fastsat til 5 år.¹²⁰

I denne sag dømmer byretten tiltalte for overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 1 uden at drøfte tiltaltes psykiske lidelse. I landsretten fremlægges erklæringer fra speciallæge i psykiatri og Retslægerådets udtalelse. Det fremgår af erklæringerne, at tiltalte har været psykisk syg siden sin ungdom. Det fremhæves, at tiltalte er sindssyg og utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet. På baggrund af oplysninger i sagen om tiltaltes helbredelse vurderer speciallæge i psykiatri samt Retslægerådet, at tiltalte frifindes i medfør af straffelovens § 16, stk. 1 og skal idømmes anbringelse på psykiatrisk afdeling. Landsretten mener i overensstemmelse med lægernes udtalelse, at tiltalte er sindssyg og utilregnelig, hvorfor tiltalte ikke straffes i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, men efter anbefalinger idømmes tiltalte anbringelse på psykiatrisk afdeling.

3.2.6. Tfk2018.1259

En 28-årig var tiltalt for overtrædelser af lov om euforiserende stoffer ved besiddelse af et kilo hash som led i den organiserede hashhandel på Christiania. Dernæst var han tiltalt for berigelseskriminalitet. Han var tidligere dømt for berigelseskriminalitet adskillige gange.

---

¹²⁰ Tfk2015.1032/2

Anklagemyndigheden påstod, at tiltalte skulle idømmes fængselsstraf, og tiltalte påstod anbringelse på psykiatrisk afdeling, hvis han blev fundet skyldig.¹²¹

I byretten fremlagde en række erklæringer fra Retslægerådet. I erklæringerne blev det bemærket, at tiltalte i de seneste 10 år havde lidt af paranoid skizofreni. Dette kom til udtryk i form af symptomer som tankeforstyrrelse, hallucinationer følelsesmæssig tilbagetrækning og svækkelse af initiativ. Dernæst bemærkede Rådet, at tiltalte havde været under medicinsk behandling, men på grund af svigtende medicinindtagelse havde hans tilstand ikke været stabil. Dernæst fremhæves det, at tiltalte var misbruger, men det udelukkes, at tiltalte på gerningstidspunktet havde været påvirket af rusmidler. Endvidere fremhæves det, at tiltalte tidligere havde været dømt til behandling på psykiatrisk afdeling. Retslægerådet fandt på baggrund af den aktuelle mentalundersøgelse, hvor der blev bemærket, at tiltalte ikke havde indtaget sin medicinske behandling, at skizofrenidiagnosen ikke kunne udelukkes.¹²²

På baggrund af de foreliggende oplysninger i sagen fandt Rådet, at tiltalte sandsynligvis er omfattet af personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1 og anbefalede dom til behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen. Retten finder efter de foreliggende lægelige akter, navnlig erklæringer fra Retslægerådet, at tiltalte er sindssyg og derfor omfattet af personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1. Dernæst finder retten på baggrund af de foreliggende oplysninger i sagen, at tiltalte var utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet, hvorfor retten frifinder tiltalte for straf, jf. straffelovens § 16, stk. 1. Endvidere følger retten Retslægerådets anbefaling og for at forbygge lignende overtrædelser, dømmer retten tiltalte til anbringelse på psykiatrisk afdeling i medfør straffelovens § 68 og med tilsyn af Kriminalforsorgen. Dommen ankes af anklagemyndigheden med påstand om, at tiltalte idømmes fængselsstraf.¹²³

I landsretten lægges de lægelige oplysninger samt Retslægerådets udtalelse til grund, og retten finder, at tiltalte var sindssyg i gerningstidspunktet. Endvidere finder retten, at *”der er ikke tilstrækkeligt belæg for at fastslå, at tiltalte ikke var utilregnelig som følge heraf. Oplysningerne om tiltaltes personlige forhold, kriminalitetens karakter og måden, den er foregået på, kan ikke*

---

¹²¹ Tfk2018.1259

¹²² Tfk2018.1259

¹²³ Tfk2018.1259

*føre til en anden vurdering".*¹²⁴ Landsretten stadfæster byrettens dom og dømmer tiltalte til behandling på en psykiatrisk afdeling i medfør af straffelovens § 68.

3.2.7. Tfk2019.1352

En 67-årig kvinde var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1 ved at have bidt en tjenestegørende politiassistent i fingeren. Tiltalte nægtede sig skyldig. Anklagemyndigheden havde påstået behandling på en psykiatrisk afdeling.¹²⁵

I byretten havde vidner forklaret om episoden. En retspsykiatrisk erklæring var fremlagt under sagens behandling. Det fremgik af erklæringen, at tiltalte var sindssyg i gerningstidspunktet, hvor dette begrundes med, at tiltalte havde haft tilbagefald af psykotisk mani. Der var ikke tale om mental retardering eller misbrugstilstand. Der vurderes, at tiltalte er omfattet af den til straffelovens § 16, stk. 1, tilhørende personkreds. Det blev anbefalet i erklæringen, at tiltalte skulle dømmes til behandling på psykiatrisk afdeling under tilsyn af Kriminalforsorgen. I overensstemmelse med den retspsykiatriske vurdering fandt retten, at tiltalte var utilregnelig på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet, og derfor blev tiltalte frifundet for straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. Endvidere fandt retten ikke, at tiltalte skulle idømmes foranstaltninger efter straffelovens § 68, og dette blev begrundet retten med, at tiltalte ikke var straffet tidligere og heller ikke efterfølgende havde begået lignende forhold. Endvidere lagde retten vægt på, at handlingen måtte anses for et enkeltstående forhold. Sagen ankes af anklagemyndigheden.¹²⁶

Landsretten frifandt tiltalte på baggrund af, at tiltalte var utilregnelig på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. Derfor frifandtes tiltalte for straf og dømmes heller ikke til foranstaltninger i medfør af straffelovens 68.¹²⁷

---

¹²⁴ Tfk2018.1259 citat fra landsretten dommen, side 5.

¹²⁵ Tfk2019.1352

¹²⁶ Tfk2019.1352

¹²⁷ Tfk2019.1352

I denne sag finder byretten og landsretten på baggrund af de anførte i lægeerklæringer, at tiltalte var sindssyg og utilregnelig i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., og derfor frifindes hun for straf. Endvidere idømmer retten ikke tiltalte foranstaltninger i medfør af straffelovens § 68, da handlingen anses for enkeltstående. Det skal bemærkes her, at retten ikke gør selvstændige overvejelser om, hvorvidt tiltaltes tilstand kan anses for sindssygdom og redegør heller ikke for kriterieret utilregnelighed, da de ikke påser det forhold.

3.2.8. Delkonklusion

Indledningsvis skal det bemærkes, at domstolene ikke selvstændigt vurderer, om en tilstand udgør sindssygdom eller tilstand, der må ligestilles med sindssygdom. Dette sker på baggrund af lægelig diagnose, som stemmer overens med, at begrebet sindssygdom er et lægeligt begreb.

Som tidligere beskrevet har Retslægerådet og lægerne i psykiatrien kompetence til at vurdere, om gerningsmanden er sindssyg, og om sindssygdommen var til stede i gerningstidspunktet. Endvidere kan det bemærkes, at i de overstående dommere udøver retten et skøn i forhold til gerningsmandens utilregnelighed på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet.

I afsnit 3.2 analyseres i alt seks domme, hvor sindssyge lovovertrædere har begået kriminalitet i medfør af straffeloven eller særlovgivning. I de overstående sager har retten vurderet, at de afvigende lovovertrædere har været utilregnelige på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet, hvorfor de ikke idømmes straf, jf. straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. Når retten idømmer straffrihed, er det ikke ensbetydende, at de sindssyge lovovertrædere ikke straffes. I tre af sagerne skal det bemærkes, at domstolene idømmer straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, men samtidig idømmes anbringelse i psykiatrien. Særforanstaltning i medfør af straffelovens § 68 kan virke strengere end straf. For eksempel kan straf kun tildeles i form af bøde eller betinget fængsel, hvor behandling som anbringelse i psykiatrien kan vare flere år. I de tre øvrige sager, hvor retten har vurderet straffrihed uden at dømme tiltalte til anbringelse i psykiateren, har retten lagt vægt på straffens art, og at tiltalte ikke tidligere har været straffet. Endvidere har retten lagt vægt på, at der er tale om enkeltstående forhold, samt at tiltalte har ikke begået strafbare forhold efterfølgende.

Det skal bemærkes, at i de ovenstående sager har Retslægerådet eller en overlæge i psykiatrien vurderet tiltaltes tilstand, og det kan ses i sagerne, at patienterne har været psykisk syge i en årrække, samt at de tidligere har fået behandling på en psykiatrisk afdeling. Retten tillægger Retslægerådets erklæringer stor vægt i deres afgørelser og vurderer dermed, at tiltalte har været utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet. Endvidere skal det bemærkes, at det ikke fremgår af lægens erklæring, hvorvidt den psykisk syge patient var utilregnelig på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet. Det er alene retten, der vurderer, om utilregnelighed på grund af sindssygdom har været til stede på gerningstidspunktet, hvorfor den lægelige diagnose af sindssygdom ikke bliver afgørende for straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Den lægelige diagnose af sindssygdom spiller en væsentlig rolle ved afgræsning af, hvilke personer der er straffri, da det er på baggrund af de lægelige erklæringer, der vurderes sindssygdom. Retten lægger den lægelige erklæring til grund i deres afgørelse og vurderer utilregnelighed. Endvidere er det bemærkelsesværdigt at fremhæve, at retten i de overstående sager ikke redegør for, hvorfor de anser sindssyg lovovertrædende for utilregnelig, da de lægger lægens udtalelse til grund og vurderer utilregnelighed uden nærmere redegørelse for momenterne i kriteriet utilregnelighed. Det kan konkluderes, at retten vurderer, at tiltalte var utilregnelig, når de lægelige udtalelser vurderer, at tiltalte er sindssyg i gerningstidspunktet.

3.4.Sindssyg og tilregnelig

3.4.1. U.1966.460VV

En 44-årig tandlæge var tiltalt for skattesvig. Han havde over flere år undladt at bogføre kontantbeløb, da han havde foretaget rettelser på kundekortene for at skjule indtægterne.¹²⁸

I byretten fremlægges flere psykiatriske erklæringer. I en af erklæringerne fra en speciallæge i psykiatri udtales, at tiltalte siden ungdommen har lidt af selvhøvelsesforestillinger. Derfor diagnosticerer lægen, at tiltalte var sindssyg i gerningstidspunktet. I erklæringen fra Retslægerådet udtales, at tiltalte i 1943 har haft en psykogen paranoid psykose, der kommer til udtryk i form af vrangforestillinger. Endvidere har tiltalte i stigende grad været plaget af seksuelle fantasier, og dette

---

¹²⁸ U.1966.460VV

har på baggrund af hans specielle temperament givet anledning til, at han siden 1960 på ny havde udviklet en sindssygdom med udtalt selvhenførringsideer samt lettere forfølgelsesforestillinger. Retslægerådet finder på baggrund af de oplysninger i sagen, at tiltalte er omfattet af personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1. Byretten finder ikke, at forholdet hører under straffelovens § 16, stk. 1, og derfor findes tiltalte skyldig. Byretten idømmer alene en bøde, da overtrædelsen ikke kunne betegnes som særlig grove.¹²⁹

Landsretten finder ikke *”at der foreligger holdepunkter for at antage, at der har været en sådan forbindelse mellem tiltaltes i de lægelige erklæringer, omhandlede sindssygdom og hans urigtige oplysninger til skattemyndighederne, at han kan anses for at have været utilregnelig”*.¹³⁰ Tiltalte idømmes 30 dages og en tillægsbøde på 45.000 kr.

Det, som kan udledes af denne dom, er, at retten ikke finder, at der er årsagssammenhæng mellem sindssygdommen og den kriminelle handling. Retten pålægger straf, selvom tiltalte har været sindssyg, og kriteriet om utilregnelighed ikke er opfyldt. Derfor kan tiltalte ikke anses for at være omfattet af straffelovens § 16, stk. 1. Endvidere kan det bemærkes, at utilregnelighedskriteriet giver retten mulighed for at idømme straf, selvom den lægefaglige erklæring vurderer, at tiltalte var sindssyg på gerningstidspunktet.

3.4.2. Tfk2008.265

Sagen omhandler en række personer, der primært er tiltalt for handel med narkotika. Her vil hovedfokus være på tiltalte 2, da retten skulle vurdere, om han var utilregnelig på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet. Der var tale om en 40-årig mand, der var tiltalt for overtrædelse straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 1. pkt., jf. til dels § 21, ved flere gange at have modtaget kokain eller heroin med henblik på videreoverdragelse og ved at have forsøgt at få overdraget heroin.¹³¹

---

¹²⁹ U.1966.460VV

¹³⁰ U.1966.460VV, citat fra landsrettens dommen.

¹³¹ Tfk2008.265

I byretten underkastes tiltalte en mentalundersøgelse. I erklæringen fra retspsykiatrien udtales, at tiltalte lider af en kronisk paranoid psykose, og dette kommer til udtryk i form af, at han lider af alvorlig brist i sin realitetstestning, og han er sårbar samt misforstår mellemmenneskelige situationer. Dette bidrager til at forstærke hans vrangforestillinger. Derfor vurderer retspsykiatrien, at tiltalte er omfattet af personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1. Endvidere anbefales, at tiltalte idømmes anbringelse på en psykiatrisk afdeling med tilsyn af kriminalforsorgen. Retten finder efter den retspsykiatriske erklæring, at tiltalte er sindssyg og har været utilregnelig på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet. Retten bemærker, at der ikke er holdepunkter for at antage, at der ikke er nogen sammenhæng mellem tiltaltes sindssygdom og de begående lovovertrædelser, som anklagemyndigheden påstår.¹³² Derfor finder retten tiltalte fri for straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1 og idømmer tiltalte anbringelse på psykiatrisk afdeling med det formål at formindske gentagne overtrædelser. Dommen ankes af anklagemyndigheden med påstand om, at tiltalte idømmes ubetinget fængsel.¹³³

I landsretten fremlagde en del telefonsamtaler mellem de tiltalte i sagen. Retten bemærkede følgende: *"(...) fremgår det, at der utvivlsomt bl.a. tales om narkotiske stoffer, ligesom det også kan anses for bevist, at der ikke tales om hash, men i stedet om kokain eller heroin. Der kan i den forbindelse bl.a. henvises til flere af samtalerne om renheden af det leverede stof, herunder bemærkningerne om fast »sten« eller løs form »sand«. Disse samtaler giver ikke mening, hvis der kun skulle være tale om hash.*"¹³⁴

Endvidere bemærkede retten, at samtalerne stort set førtes på arabisk, og tiltalte talte i koder. Derfor fremhævede retten, at der var tale om et professionelt narkomiljø, hvoraf der mellem gerningsmændene tales om leverandører og leverancer fra andre kilder. Derudover havde tiltalte tendens til jævnligt at skifte telefoner og kommunikationsform med det formål at skjule pågældendes aktiviteter. Landsretten lagde efter den retspsykiatriske udtalelse til grund, at tiltalte var sindssyg, og at han havde været sindssyg i gerningstidspunktet. Men retten bemærkede, at alene på grund af, at tiltalte var sindssyg og at tiltalte var sindssyg på gerningstidspunktet, kan tiltalte ikke

---

¹³² Tfk2008.265, side 2.

¹³³ Tfk2008.265

¹³⁴ Tfk2008.265, citat fra byrettens dommen, side 3.

frifindes for straf i medfør af straffelovens § 16. Retten fremhævede, at ud over sindssygdom skal kriteriet om utilregnelighed også være opfyldt, for at retten skal kunne vurdere straffrihed i medfør af straffelovens § 16. Det vil sige, at der stilles krav om, at tiltalte er utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet. Retten påpeger, at der ikke kan idømmes straffrihed alene på grund af et retspsykiatrisk kriterium, navnlig sindssygdom.¹³⁵ Retten gør følgende gældende:

”Man har i 1930 valgt at bygge bestemmelsen på blandede kriterier. Løsningen fra 1930 blev opretholdt ved lovændringen af 1975, selv om der i den forudgående betænkning var stillet forslag om en ændring til det rent psykiatriske kriterium med hensyn til sindssygdom. Det følger af ordene i straffelovens § 16, stk. 1, at en person, der var sindssyg på gerningstiden, ved rettens afgørelse kan findes at være enten »utilregnelig« eller »tilregnelig«. Lovgiver har antageligt sluttet sig til den tilregnelighedsopfattelse, at en sindssyg person i nogle henseender kan have indsigt i situationens omstændigheder og besidde evnen til at handle fornuftsmæssigt. I retspraksis er der bl.a. statueret tilregnelighed og strafansvar i de tilfælde, hvor der, trods en foreliggende sindssygdom, synes at være handlet med den for sådanne forhold typiske omtanke og beregning.”¹³⁶

Ved afgørelse af spørgsmålet, om hvorvidt tiltalte havde været tilregnelig eller utilregnelig på gerningstidspunktet, lagde retten vægt på indholdet af de mange telefonsamtaler, der er ført mellem flere tiltalte i sagen. Landsretten bemærkede, at disse telefonsamtaler indikerer til, at der var tale om en person, der havde besiddet evner til at handle fornuftsmæssigt ved ulovlig handel med narkotiske stoffer. Derfor kan det vurderes, at tiltalte i høj grad havde været bevidst om pris, kvalitet og risikovurderinger. Landsretten finder på denne baggrund, at der ikke var en sådan sammenhæng mellem tiltaltes sindssygdom og lovovertrædelsen, at tiltalte ikke kan anses for at være utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet. Landsretten frifandt ikke tiltalte for straf i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, da utilregnelighedskriteriet ikke er opfyldt.¹³⁷

Det, som kan udledes af denne dom, er, at der i byretten lægges psykiatriske erklæringer til grund for dommens udfald, og tiltalte frifindes for straf medfør af straffelovens § 16, stk. 1. I landsretten fremhæves en række telefonsamtaler, heraf lægges vægt på tiltaltes planlægning, pris og risikovurdering, hvilket bliver afgørende for at vurdere tilregnelighed. Endvidere følger retten ikke

---

¹³⁵ Tfk2008.265

¹³⁶ Tfk2008.265, citat fra landsretten dommen, side 5.

¹³⁷ Tfk2008.265, side 5.

psykiatriens anbefaling om, at tiltalte skal frifindes for straf og idømmes en anbringelse på en psykiatrisk afdeling.¹³⁸

I denne sag benytter retten muligheden for at vurdere tilregnelighed på trods af sindssygdom. Retten bemærker også, at det rent psykiske kriterium ikke er afgørende for straffriheden, idet det afgørende kriterium er det juridiske begreb utilregnelighed på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet. I denne her sag finder retten ikke, at der er en sammenhæng mellem sindssygdom og den begået kriminalitet, hvorfor der ikke kan idømmes straffefrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Dernæst kan det konstateres, at hvis straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. kun indeholdt en ren psykiatriske sindssygdom, kunne tiltalte frifindes for straf, men grundet utilregnelighedskriteriet er det alene domstolene, der kan idømme sindssyge lovovertrædere straffrihed.

3.4.3. Tfk2010.194/2

Sagen omhandler to personer, der primært er tiltalt for narkotikasmugling. Her vil hovedfokusering være på tiltalte 2, idet retten skulle vurdere, om han var utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet. Der var tale om en 31-årig mand, der var tiltalt for overtrædelse af en række forhold, blandt andet forsøg på indførelse af heroin i medfør af straffelovens § 191, og forsøg på hæleri jf. straffelovens § 290, stk.1. Tiltalte havde tidligere været dømt for lignende kriminalitet.¹³⁹

I byretten fremlægges en række erklæringer fra henholdsvis speciallæge i psykiatri samt Retslægerådet. I erklæringerne blev det bemærket, at tiltalte led af paranoid skizofreni, som kom til udtryk i form af bagsideagtige sanseoplevelser, tankeforstyrrelser og vrangforestillinger af forfølgelseskarakter. Det blev yderligere bemærket, at tiltalte under behandling havde tabt sig en del, og bivirkningerne ved medicinen kunnen være vægtforøgelse. Det blev samtidigt fremhævet, at politiet havde fundet et større lager af medicin hos tiltalte. Dette indikerede, at tiltalte i en længere periode ikke havde taget sin medicin, navnlig medicin med antipsykotisk behandling. På baggrund af de overstående oplysninger i sagen fandt Retslægerådet, at tiltalte var omfattet af

---

¹³⁸ Tfk2008.265

¹³⁹ Tfk2010.194/2

personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1 og anbefalede dom til behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen.¹⁴⁰

Endvidere bemærkede flere læger, herunder overlæge Flemming Tived, at paranoid skizofreni svarede til, at en person er sindssyg. Han fremhævede, at hvis en patient ophører med medicinen efter en stabil periode, kan det undgå at være et problem i et stykke tid. Men sygdommen kan vende tilbage inden for 1 år, og sygdommen kan komme "snigende", og det er ikke altid muligt for paranoid skizofrene patienter at genkende symptomer. Det bemærkes yderligere, at tiltalte i en årrække havde været under behandling med antipsykotisk medicin, og at han var stoppet med medicinen. Dette kan indikere, at han havde været sindssyg i gerningstidspunktet. De vil uden behandling med medicin få sindssygelige symptomer.¹⁴¹

Byretten fandt ikke, at der var en sådan sammenhæng mellem kriminaliteten og sindssygdommen, at tiltalte kunne anses for at være utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet. Dette begrundede retten med, at tiltalte foruden den begåede kriminalitet drev selvstændig virksomhed, hvorfor det måtte antages, at tiltalte havde været i stand til at foretage økonomiske og forretningsmæssige dispositioner. Dernæst bemærkede retten, at en sådan lovovertrædelse kræver målrettet planlægning samt adskillige kontakter til andre medvirkende. Endvidere lagde retten vægt på, at tiltalte havde svigtet sin behandling, navnlig havde han ikke indtaget sin medicin. Retten bemærkede, at der ikke forelå oplysninger om tiltaltes adfærd på gerningstidspunktet, og at der ikke var tale om et enkeltstående forhold. Derfor fandt retten ikke, at tiltalte var utilregnelig på grund af sindssygdom i gerningstidspunktet, hvorfor han ikke blev frifundet i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Retten idømte tiltalte 7 års fængsel. Byrettens dom blev anket af tiltalte med påstand om frifindelse, jf. straffelovens § 16, stk. 1.¹⁴²

I landsretten fandt fire voterende på baggrund *"af de af byretten anførte grunde, at der ikke foreligger holdepunkter for at antage, at der har været en sådan forbindelse mellem tiltalte T2's sindssygdom og den begåede kriminalitet, at han kan anses for at have været utilregnelig"*.¹⁴³ Derfor var tiltalte ikke straffri i medfør af

---

¹⁴⁰ Tfk2010.194/2

¹⁴¹ Tfk2010.194/2

¹⁴² Tfk2010.194/2

¹⁴³ Tfk2010.194/2, citat fra landsretten dommen, side 6.

straffelovens § 16, stk. 1. To voterende fandt, ”at der har været en sådan forbindelse mellem tiltaltes sindssygdom og den begåede kriminalitet, at tiltalte må anses for at have været utilregnelig”.¹⁴⁴

Der blev afsagt dom efter et flertal, hvor tiltalte ikke blev frifundet i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. Landsretten stadfæstede byrettens dom om 7 års fængsel.

I denne sag ses, som også var tilfældet i TFK.2008.265V, at retten benytter deres kompetence til at vurdere tilregnelighed på trods af sindssygdom på gerningspunktet. Endvidere bemærkes, at retten ikke følger Retslægerådets samt lægernes anbefalinger om dom til anbringelse på en psykiatrisk afdeling. Dernæst lægger retten vægt på tiltaltes evner, navnlig tiltaltes evner til planlægning af den begåede økonomiske kriminalitet, og at han har været selvstændig erhvervsdrivende. Derfor lægger retten vægt på tiltaltes evner og opførsel til vurdering af, om tiltalte ikke har været utilregnelig på gerningspunkt på grund af sindssygdom.

3.4.4.TfK2015.1267/1

En 36-årig var tiltalt for overtrædelse af færdselslovens § 117 a, stk. 1, jf. stk. 2, nr. 2. Han var tidligere straffet for overtrædelse af straffeloven og færdselsloven.¹⁴⁵

I byretten erkendte tiltalte at have overtrådt færdselsloven. På baggrund af de foreliggende oplysninger i sagen fandt retten, at tiltalte var skyldig og derfor blev idømt 40 dages betinget fængsel samt en bøde på 5000 kr. Dommen blev anket af tiltalte med påstand om dom til behandling på psykiatrisk afdeling under Kriminalforsorgens tilsyn.¹⁴⁶

I landsretten fremlagde psykiatriske udtalelser, hvor tiltalte udtalte sig om den aktuelle kriminalitet således:

”Patienten fortalte, at han jo havde vundet retssagen fordi dommeren sagde, at han hørte under paragraf 16, men så sagde dommeren ifølge observanden, at han ophævede paragraf 16 og advokaten sagde til ham, at det var synd, at han blev idømt § 16 fordi han jo egentlig havde vundet sagen. Han mente selv, at han havde fået medhold i alle sine ting. Ved påpegning fra undersøggers side, at han var blevet idømt 40 dages betinget fængsel, forklarede

---

¹⁴⁴ TfK2010.194/2, citat fra landsretten dommen, side 6.

¹⁴⁵ TfK2015.1267/1

¹⁴⁶ TfK2015.1267/1

sigtede, at han jo ville komme i fængsel fordi han allerede var blevet taget i at køre bil igen cirka en måned efter dommen var blevet afsagt. Observanden fortalte, at han til alt held fik alle 3 beslaglagte biler tilbage. Han fortalte, at han var i Jylland for at hente nummer 1 bil [men] så ville den ikke starte. Da han anden gang var over for at hente den, så var den væk og det var lidt dyr[t] at have chauffør på begge de gange. Og lige da han tredje gang var tilbage alene og kørte ud af afleveringen blev han standset af politiet. Han fortalte at han cirka 10 gange har taget et kørekort og at han var elitebilist. Han kunne ikke forstå at han ikke måtte køre med en bil. Han fortalte, at han ikke længere drak og dermed ikke længere var afhængig af alkohol. Han vil gerne flytte til Polen, fordi han der havde et gyldigt kørekort. Observanden sagde, at han tidligere drak cirka 30 øl dagligt mens han var beskæftiget med nedrivning. Hans makker drak 45 mens de var på arbejde. Observanden forklarede at han nu kun drak sodavand, men da de var alt for dyre her i landet var han jo tvunget til selv at køre til Tyskland for at hente forsyninger.”¹⁴⁷

Psykiatrien bemærkede, at tiltalte havde været psykotisk på gerningspunktet. Det blev fremhævet, at tiltalte ikke havde været påvirket af alkohol eller stoffer i gerningspunktet. Endvidere vurderede psykiatrien, at tiltalte led af skizofreni, der kom til udtryk i form af tankeforstyrrelser og vrangforestillinger, som tiltalte prøvede at behandle med alkohol. På grund af de foreliggende oplysninger blev det vurderet, at tiltalte var omfattet af personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1, og det blev anbefalet at dømme til behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen for at bekæmpe ligeartet kriminalitet.¹⁴⁸

På baggrund af den retspsykiatriske erklæring fandt landsretten, at tiltalte var sindssyg eller befandt sig i en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom på gerningspunktet. Hvorvidt tiltalte var utilregnelige på grund af sindssygdom i gerningspunktet, bemærkede retten følgende:

”Ved vurderingen af, om tiltalte af denne grund må anses for at have været utilregnelig, lægger landsretten blandt andet vægt på indholdet af tiltaltes udtalelser om den aktuelle kriminalitet, således som disse er gengivet i den retspsykiatriske erklæring.”¹⁴⁹

Derfor fandt retten ikke, at der var holdepunkter for at antage, at der havde været en årsagssammenhæng mellem den begåede kriminalitet og tiltaltes sindssygdom, hvorfor tiltalte ikke kunne anses for at have været utilregnelig i gerningspunktet og dermed ikke frifundet for straf i

---

¹⁴⁷ Tfk2015.1267/1 citat fra landsretten dommen, side 2.

¹⁴⁸ Tfk2015.1267/1

¹⁴⁹ Tfk2015.1267/1 citat fra landsretten dommen, side 3.

medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Landsretten stadfæstede byrettens dom og idømte tiltalte 40 dages betinget fængsel og en bøde på 5000 kr.

3.4.5. Del konklusion

Indledningsvis skal det bemærkes, at straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. indeholder to kriterier, herunder sindssygdom eller sygdom, der må sidestilles med sindssygdom og utilregnelighed for at kunne statuere straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Som beskrevet tidligere i denne afhandling er utilregnelighed et juridisk begreb, som retspsykiatrien ikke tager stilling til. De ovenstående fire domme er eksempler på, at domstolen statuerer tilregnelighed på trods af sindssygdom i gerningspunktet.

Endvidere skal der bemærkes, at dommene i U.1966.460VV, Tfk2008.265 og Tfk2010.194/2 omhandler berigelseskriminalitet, hvor lægen har statueret sindssygdom i gerningspunktet og har anset, at tiltalte er omfattet af personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1. Dommerne har anbefalet dom til anbringelse på en psykiatrisk afdeling i medfør af straffelovens § 68. Men retten har valgt at gå mod lægens anbefaling om frifindelse for straf, jf. straffelovens § 16, stk. 1, og af den grund har retten vurderet, at tiltalte ikke kan anses for utilregnelig. I de tre afgørelser har retten lagt vægt på, at der ikke kan antages at have været en sammenhæng mellem sindssygdommen og den begåede kriminalitet, hvorfor tiltalte ikke kan frifindes for straf. Endvidere har retten lagt vægt på, at der er tale om berigelseskriminalitet, og for at begå sådanne typer overtrædelser kræves, at tiltalte har handlet med omtanke og funktionsevner. Derfor finder retten, at tiltalte har været tilregnelig på trods af deres planlægning og forretningsmæssige evner.

Modsat de tre overstående sager, omhandler Tfk2015.1267/1 ikke berigelseskriminalitet. Men i denne dom har tiltalte overtrådt færdselsloven. Retten lægger vægt på tiltaltes udtalelse, og om der er begået lovovertrædelser. Tiltaltes udtalelser bliver et centralpunkt for vurdering om tilregnelighed. Retten finder derfor ikke, at der er holdepunkter for at antage, at der er en årsagssammenhæng mellem begået kriminalitet og tiltaltes sindssygdom, hvorfor retten vurderer, at tiltalte har været tilregnelig i gerningspunktet. I denne sag går retten mod lægens anbefaling om frifindelse for straf. Denne sag er også et godt eksempel på, at retten bruger dets mulighed og kan statuere utilregnelighed i sager, som ikke omhandler berigelseskriminalitet.

Det skal bemærkes, at der er få afgørelser, hvor retten vurderer utilregnelighed på trods af diagnosen sindssygdom. Men i retspraksis står kriteriet sindssygdom ikke alene, da det afgørende for fritagelse for straf er kriteriet utilregnelighed. Begrebet giver retten mulighed for at vurdere tilregnelighed trods af sindssygdom, og det er i sidste ende domstolene, der kan bestemme straffrihed, og således ikke den lægelige diagnose sindssygdom. Formålet med bevarelse af et utilregnelighedskriterium har også været, at jurister skal afgøre straffrihed og ikke retspsykiatrien. Men det er væsentligt at bemærke, at der er få domme, hvor domstolen går mod retspsykiatrien og vurderer utilregnelighed på trods af sindssygdom.

Ifølge Hurwitz gælder følgende:

Hvad der nærmere skal lægges vægt på udover den rent lægelige diagnose, har loven ved valget af det uskarpe udtryk »utilregnelig« bevidst undladt at præcisere. At meningen ikke har været at sammenkæde afgørelsen med spekulationer over viljens frihed, er efter lovens forarbejder klart. Men i øvrigt giver den ved ordet »utilregnelig« hæftende ubestemthed plads for hensyntagen til en række forskellige faktorer, herunder både strafegnethed, psykologiske faktorer og social-etiske synspunkter. Det kræves ikke, at der i det enkelte retstilfælde foretages en analyse, hvorved faktorer som de nævnte klart udskilles som relevante for tilregneligheds-afgørelsen, men denne tænkes snarere truffet på grundlag af et konkret helhedsskøn. Det har herved utvivlsomt været lovens forudsætning, at sindssygdom og utilregnelighed i al almindelighed ville falde sammen, således at der kun i ret sjældne undtagelsestilfælde ville blive spørgsmål om at lægge en selvstændig betydning ind i utilregnelighedskravet.¹⁵⁰

Det er korrekt, at retten for det meste følger psykiatriens anbefalinger og dømmer straffrihed på grund af sindssygdom uden, at retten gør selvstændige overvejelser om kriteriet sindssygdom eller begrunder, hvorfor retten anser, at tiltalte har handlet utilregneligt. Men i de fire domme behandlet i afsnit 3.3 indikeres det, at retten ikke altid følger anbefalingerne fra psykiaterne og dermed dømmer straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Det skal endvidere bemærkes, at de fire domme er eksempler på, at utilregnelighedskriteriet er afgørende for straffrihed.

---

¹⁵⁰ Hurwitz, Stephan. & Reviderede udgave, Knud Waaben. (1971). *Den danske kriminalret: Almindelig del* (4. udg.). G.E.C GADS, side 292.

4. Konklusion

Formålet med udarbejdelse af denne afhandling har været at belyse straffrihed i medfør af straffelovens § 16. Indledningsvis undersøges om en lovovertræder er syg, hvorefter gerningsmanden underkastes en mentalundersøgelse. Alternativt vil der indhentes erklæring fra Retslægerådet eller lægen i psykiatri med det formål at vurdere, om tiltalte er sindssyg eller befinder sig i en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom, jf. straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt. Det er psykiatrien, der vurderer, om gerningsmanden har været sindssyg i gerningspunktet. Selvom begrebet må ligestilles med sindssygdom, er det et juridisk begreb, som det ses i praksis, at det er psykiatrien, der vurderer sådanne tilstande. Endvidere skal det bemærkes, at den sindssyge lovovertræder kan idømmes straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, samt idømmes anbringelse på psykiatrisk afdeling i medfør af straffelovens § 68.

Endvidere har formålet med udarbejdelse af denne afhandling været at belyse, hvad der ligger i utilregnelighedskriteriet, og hvad retten lægger vægt på ved vurdering af, om en sindssyg lovovertræder er utilregnelig på gerningspunktet, og hvilken vægt momenterne skal tillægges, samt hvordan kriteriet spiller ind i forhold til sindssygdomskriterieret.

Det skal bemærkes, at kravet om utilregnelighed hos den afvigende lovovertræder er udtryk for, at det ikke i alle tilfælde vurderes, at en sindssyg lovovertræder kan anses for utilregnelig. Som det fremgår af afsnit 3.4., kan en sindssyg person have evner til at handle fornuftigt i nogle situationer og dermed være tilregnelig, selvom psykiatrien har vurderet, at pågældende har været sindssyg på gerningstidspunktet. Hvis den afvigende lovovertræder har handlet fornuftigt, vurderer retten, at han ikke kan anses for utilregnelig. I disse tilfælde vil tiltalte ikke frifindes, selvom der foreligger udtalelser fra psykiatrien om, at pågældende er sindssyg og har været sindssyg på gerningspunktet. Derfor kan det konkluderes, at utilregnelighedskriteriet er afgørende for straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1.

Et af de momenter, som retten tillægger vægt, er vurderingen af utilregnelighed i dommene i afsnit 3.4, såfremt der har været en forbindelse mellem den begåede kriminalitet og den

pågældendes psykisk lidelse. Endvidere har retten lagt vægt på kriminaliteten art og om den lovovertrædende har været straffet for ligeartet kriminalitet. Dernæst lægger retten vægt på følgende, når de ikke har anset den lovovertrædende for utilregnelig, der lyder følgende:

”antages at have været en sådan sammenhæng mellem sindssygdommen og lovovertrædelsen, at tiltalte kan fritages for straf”.

Det skal bemærkes, at i sager om psykisk afvigende lovovertrædere, hvor spørgsmålet er, om pågældende har været utilregnelig, indgår psykiatriske momenter, navnlig lægelige erklæringer om sindssygdom bedømmelsen af utilregnelighed. Det kan bemærkes på grund af retspraksis, at retten statuerer utilregnelighed, når den lovovertrædende har været sindssyg på gerningspunktet, jf. afsnit 3.2. Men i de tilfælde, hvor retten ikke følger psykiatrisk erklæring, hvilket kan ses i afsnit 3.4., der omhandler sager, hvor tiltalte har begået berigelseskriminalitet. Den nyeste praksis viser tillige, at ud over berigelseskriminaliteten kan retten også statuere utilregnelighed på grund af sindssygdom, når tiltalte har haft væsentlig forståelse af egen handling. Den seneste afgørelse, hvor retten finder tiltalte tilregnelig, har været en sag om overtrædelse af færdselsloven, Tfk2015.1267/1.

Det kan konkluderes, at afgørelsen om straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1 ligger hos domstolene. Formålet med indsættelse af utilregnelighedskriteriet i straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., har fra lovgivers side været, at retten i sidste ende skal afgøre, om en psykisk afvigende lovovertræder er straffri i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Endvidere kan det konkluderes, at retten stort set altid i sager, der omhandler straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, følger lægens anbefaling.

Det kan afslutningsvis konkluderes, at selvom retten følger lægens anbefaling, er det et juridisk begreb, idet utilregnelighed er afgørende for straffrihed, og det i sidste ende er retten, der afgør, om gerningsmanden har været utilregnelig på grund af sindssygdom eller en tilstand, der må ligestilles med sindssygdom på gerningspunktet. På baggrund af kravet om utilregnelighed, dømmer retten straffrihed i medfør af straffelovens § 16, stk.1.

Litteraturliste

Bøger

- Basse, Ellen Margrethe. & Kristensen, Knud. (2019). *Håndbog for psykiatribrugere og pårørende: Kend dine rettigheder* (5. udg.). SIND – Landsforeningen for psykisk sundhed.
- Institut for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder. (2006). *Brug af særforanstaltninger over for psykisk syge kriminelle i et menneskeretligt perspektiv* (4. udg.). Klaus Slavensky.
- Madsen, Helle Bødker. & Garde, Jens. (2017). *Psykiatret* (2. udg.). Jurist og Økonomforbundets Forlag.
- Nielsen, Gorm Toftegaard. (2013). *Strafferet1: Ansvar* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet.
- Greve, Vagn., Larsen, Bent Unmack. & Lindegaard, Per. (1989). *Kommenteret straffelov: Almindelig del* (4. udg.). Jurist- og Økonomforbundet.
- Ross, Alf. (1974). *Forbrydelse og straf: Analytiske og reformatoriske bidrag til kriminalrettens almindelige del*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Kramp, Peter., Lunn, Villads. & Waaben, Knud. (1996). *Retspsykiatri*. GadJura.
- Elholm, Thomas., Jakobsen, Morten Niels. & Lasse Lund, Madsen. (2019). *Kommenteret straffelov: Almindelig del* (11. udg.). Djøf.
- Waaben, Knud. (1997). *Retspsykiatri og strafferet i historiens lys*. Janssen-Cilag A/S.

Internet

- Sundheds- og Ældreministeriet, Sundheds- og Ældreministeriet. (2010, 14. januar). Psykisk syge kriminelle, aktører og regelgrundlaget. *Sundheds- og Ældreministeriet*. Lokaliseret den 19.marts 2020 på https://www.sum.dk/Aktuelt/Publikationer/psykisk_sygdom/Kapitel%203.aspx.
- Vennekilde, Line Vaaben. (2003, 18. juli). At være eller ikke være sindssyg. *Politiken*. <https://politiken.dk/indland/art4915080/At-være-eller-ikke-være-sindssyg>

Tidsskriftartikel

- Waaben, Knud. (1975, 1. januar). Almindelige ansvarsbegreber i strafferetten. *U.1975B.1*. https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000272751/3?frt=utilregnelig&hide_flash=1&page=1&rank=4
- Af professor, dr.jur. et phil. Alf Ross, Af professor, dr.jur. et phil. Alf Ross. (1979, 1. januar). Psykose og tilregnelighed. *U.1979B.225*. <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000273052/1>
- Rigsadvokatmeddelelsen, Rigsadvokatmeddelelsen. (2020, 4. februar). Psykisk afvigende kriminelle. *Psykiatrici-regionh*, s. 12. <https://www.psykiatri-regionh.dk/centre-og-social-tilbud/kompetencecentre/kompetencecenter-for-retspsykiatri/Documents/RM%205-2007%20REVIDERET%200402-2020.pdf>
- Afgivet af Straffelovrådet, Afgivet af Straffelovrådet. (1960, 3. oktober). Betænkning; 1972nr. 667 om de strafferetlige særforanstaltninger. *Karnov*, s. 20. <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000385011/1>
- Justitsministeriet., Justitsministeriet. (2020, 10. januar). Lovbekendtgørelse 2019-09-17 nr. 976 Straffeloven. *Karnov Group*. Lokaliseret den 19.marts 2020 på <https://pro-karnovgroup-dk.zorac.aub.aau.dk/document/7000847358/1>.

Domme

- Tfk2005.32/1
- Tfk2007.458/3
- Tfk2010.629
- Tfk2011.308
- Tfk2015.1032/2
- Tfk2018.1259

- Tfk2019.1352
- U.1966.460VV
- Tfk2008.265
- Tfk2010.194/2
- Tfk2015.1267/1